

PORIN T. Y. 25-VUOTIAS

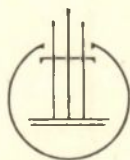

HINTA 1 MK.

329.11/.15(480)K

PORIN T. Y. 25-VUOTIAS

SILMÄYKSIÄ SEN TOIMIN-
TAAN JA VAIKUTUKSEEN

962546 *

PORISSA 1912
OSUUSKUNTA KEHITYKSEN R. L. KIRJAPAINOSSA

**TYÖVÄENLIIKKEEN
KIRJASTO**

Porin Työväenyhdistys on ennen painosta julaissut toimintakertomuksen vuosilta 1887—88 ja 1888—89, sekä 10-vuotiskertomuksen v. 1897. Muutamia lyhyitä kertomuksia on sitäpaitsi julaistu vanhoissa Työväen kalentereissa.

A. L.

Ottaessani tehtäväkseni tämän Porin Työväenyhdistyksen 25-vuotisen toimintakertomuksen laatimisen, oli aikomukseni sen yhteydessä lyhytpiirteisesti tehdä katsauksen *työväenliikkeen* historiikkiin paikkakunnallamme, mutta luettuani yli yhdistyksen 25:ltä toimivuodelta säilyneet asiakirjat, huomasin, että olin aikeissani pettynyt. Olisi ollut välttämätöntä penkoa erinäisten sanomalehtien vanhoja vuosikertoja ja tutkia erinäisiä, erittäinkin ammattiyhdistysten arkistoja, sekä kerätä eri aikoina toiminnassa mukana olleilta henkilöiltä muistoja, mutta se aika, joka tämän kirjottamista varten oli minulle varattu, ei sellaiseen ole riittänyt. Toivon kuitenkin, että se, mikäli Porin Työväenyhdistys on työväenliikkeessä kuluneen 25-vuoden aikana mukana ollut, tästä kertomuksesta selviäisi.

Suurlakkoviikon tapahtumia kertoessa olen seurannut ennen kirjottamaani käsikirjotusta mainitun viikon tapahtumista.

M. V.

Perustaminen, tarkoitus ja suunta.

Perustaminen.

Porin Työväenyhdistys on perustettu maalisk. 26 p:nä 1887, joten se maalisk. 26 p:nä v. 1912 täytti 25 vuotta. Perustamisesta kerrotaan m. m. yhdistyksen toimintakertomuksissa kahdelta ensimmäiseltä vuodelta: „Työväenyhdistyksen perustamisesta oli jo ollut yksityisten kesken jonkun aikaa puhetta. Olipa kaupungin sanomalehdissäkin tuumittu siitä. Tätä asiaa varten kutsuivat muutamat asiaan innostuneet yksityisesti työväen- ja eri elinkeinolaisten luokasta noin 50 henkilöä, joiden luultiin asiaa harrastavan, perustavaan kokoukseen Raittiusliiton huoneeseen (Antinkatu nro 12). Kutsumusta noudattaen oli saapunut koolle noin 40 henkilöä, jotka vilkkaan keskustelun perästä päättivät työväenyhdistyksen perustettavaksi Poriin.“

Perustamiskeskustelusta kerrotaan edelleen: „ottaen huomioon paikkakunnan kielelliset olot päätettiin, että yhdistyksen kielenä on oleva suomi“. Oltiin kuitenkin niin suvaitsevaisia „että suomenkieltä taitamaton yhdistyksen jäsen saisi yhdistyksen kokouksissa ilmottaa ajatuksensa omalla kielellään“. Kun tuli kysymykseen naisten suhde yhdistykseen ei enään oltukaan niin suvaitsevaisia, sillä jotkut läsnäolijat kivenkovaan tahtoivat estää naisilta pääsöä yhdistyksen jäseniksi. Kuitenkin „monipuolisen ajatusten vaihdon johdosta tuli kokouksen päätökseksi, että sukupuoleen katsomatta on kaikilla yhdistykseen soveliaiksi nähdyllä kansalaisilla oleva

yhtäläiset oikeudet yhdistykseen pääsemisessä, samoin kuin sen asiain ratkaisemisessakin“.

Kun näistä ja vielä muistakin „periaatteellisista“ kysymyksistä oli selviydytty, valitsi kokous viisihenkisen komitean valmistamaan yhdistykselle sääntöehdotusta. Komitea pidettyään useita kokouksia valmisti säännöt ja esitti ne perustettavan yhdistyksen kokoukselle toukok. 2 p:nä samaa vuotta, joka ehdotuksen hyväksyikin. Säännöt saivat vahvistuksensa Kuvernöörinvirastossa marrask. 7 p:nä v. 1887. Sittemmin on niitä usean kerran muutettu. Nykyään on käytännössä huhtik. 21 p:nä v. 1907 hyväksytyt säännöt.

Perustamistilaisuudessa kirjottautui yhdistykseen heti 30 jäsentä.

Tarkoitus.

Yhdistyksen ensimmäisissä säännöissä määritellään yhdistyksen tarkoitukseksi „olla yhdyssiteenä paikkakunnan työväen kesken ja edistää heidän parastansa sekä henkisessä, että aineellisessa suhteessa“, perustamalla kokoushuoneen yhteyteen lukusalin, jossa yhdistyksen jäsenillä on tilaisuus hankkia itselleen sekä kirjallista että ammatillista tietoa; panemalla toimeen luennoita työvälle hyödyllisistä aineista; toimittamalla työväestölle jalostuttavia iltahuveja ja sivistyttävää seuraelämää, tehokkaasti edistämällä työvälle ominaisen eläke-, sairas- ja hautausapukassan perustamista, sekä muita hankkeita ja yrityksiä, jotka työväen toimeentuloa vaurastuttavat ja turvaavat. Raittiuden edistäminen yhdistyksen jäsenien keskuudessa myöskin säännöissä määriteltiin.

Suunta.

Eri aikoina on Porin Työväenyhdistys noiden tarkoitusperiensä saavuttamiseksi toiminut toisinaan vilkkaammin, toisinaan laimeammin, riippuen siitä missä hengessä yhdistys on toiminut.

Alkuaikoina, jolloin Suomen työväenliike toimi n. s. vrightiläisessä hengessä, ei Porin Työväenyhdistyskään jäänyt sen hengen vaikutuksen ulkopuolelle. Voipa sanoa, että yhdistys syntyi juuri edistämään työväenliikettä, jonka tarkoituksena oli työnantajien ja työntekijäin edun yhteen sovittaminen, näiden kahden vastakkaisen, luokan yhteistyöllä.

Yhdistyksen ensimmäisessä toimintakertomuksessa kerrotaan miten ristiriidat ja työväenluokan nousu on muualla antanut vallassaolijoille päänvaivaa, ja että tuollainen nousu meilläkin on tapahtumassa. Näin silloin kirjoitettiin: „Alin-omaa on työntekijäin ja teettäjien, työn ja pääoman keskinäiset, monimutkaiset suhteet antaneet paljon miettimistä lainsäätäjille, valtiomiehille sekä muillekin yhteiskunnan tervettä, järjestämistä kehittymistä harrastaville kansalaisille. Ulkomailla, Europan vanhoissa sivistysmaissa, ovat nämät asiat päivän polttavimpia ja sikäli astuvat epäilemättä kaikkialla päiväjärjestykseen, mikäli työtätekevä väestö kypsyy punnitsemaan asemaansa ja niitä epäkohtia, jotka sitä rasittavat.“ — — — „Että mainittu kansanluokka jo alkaa herätä itsetajuntaan, sitä todistavat ne monet työväenyhdistykset, joita vähän ajan kuluessa on maassamme syntynyt työväestön hyvän edistämiseksi. Työväenpä itsensä tärkein velvollisuus ja luonnollisin oikeus onkin ruveta ajamaan asiaansa. Yhteiskunnallisia parannuksia ei saada aikaan ilman lannistumatonta pontevuutta niiden puolesta, joita asia lähinnä koskee.“

Se herääminen, joka maamme työväen keskuudessa silloin tapahtui, sai meilläkin kaukonäköisemmät porvarit levottomiksi, mutta Porin Työväenyhdistys, kun asiaa kosketeltiin, lohdutteli niitä toimintakertomuksessaan seuraavasti: „Tiedämme minkä vaarallisen suunnan työväenliike on monessa paikoin ulkomailla saanut siitä syystä, ettei epäkohtia ole aikanansa otettu huomioon ja koetettu poistaa. Siitäkö syystä, vai mistä, meilläkin muutamilla tahoilla katsellaan

työväenyhdistyksiä, jotka etupäässä ovat ruvenneet työväen-
asiaa ajamaan, epäluulolla ja nurjilla mielin, peläten niiden
ehkä herättävän ja istuttavan työkansaan jonkinlaista kumouk-
sellista, turmiollista henkeä, samalla kun toisaalta pidetään
niitä tarpeettomina. Sellaiseen pelkoon ei kuitenkaan ole-
vaiset olot meillä mitään aihetta antaa ja todistaa vaan sel-
lainen epäily, ettei asiain kehitystä ole seurattu. Työväen-
yhdistyksiä meillä on perustettu työtätekevän väestön siveel-
lisen ja aineellisen tilan parantamiseksi, siis sillä tarkoituk-
sella, että ne epäkohdat, joista mainittu väestö mahdollisesti
kärsii, eivät jäisi kehittymään suuremmiksi, vaan tulisivat
aikanansa huomatuiksi ja mahdollisuuden mukaan poiste-
tuiksi. Sellaisissa pyrinnoissä ei pitäisi siis olla mitään epä-
oikeutettua, eikä peloittavaa, yhtä vähän kuin sellaisen har-
rastuksen tarpeellisuuttakaan voitane kieltää.“

Mitään luokkataistelua ei silloin siis työväenyhdistyksen
toiminta itsetietoisesti vielä ollut. Mutta sellaiseksi sentään
aavistettiin sen voivan kehittyä. Ainoana pelastuksena luokka-
taistelujen kehittyvästä myllerryksestä luultiin olevan se, että
liike pysyy valistuneen porvariston johdettavana. Samaisessa
toimintakertomuksessa, josta edelliset lainaukset ovat tehdyt,
kirjotetaan vielä tästä: „Minkä suunnan työväenliike meillä
tulee saamaan, riippuu suurimmaksi osaksi siitä, mille kan-
nalle maamme sivistynyt yleisö asettuu sen suhteen. Jos se
ylenkatsoo sitä ja välinpitämättömänä vetäytyy pois siitä, niin
ei ole takeita, ettei siitä, omiin ohjiinsa jätettynä, vastaisuus-
dessa kasva meilläkin tuo Gordion solmu, jota ulkomailla
niin usein tulella ja miekalla ratkaistaan. Vaan jos jokainen
kansalainen tuntee asian omakseen, jos sivistynytkin kan-
samme osa miehissä ryhtyy asiaan, esimerkiksi ryhtymällä
työväenyhdistyksiin, ja liike siten joutuu valistuncen mieli-
piteen ohjattavaksi, niin varmaan saattaa toivoa, että tämä
tärkeä kysymys meillä saadaan rauhallisesti ja säännöllisellä
tavalla ratkaistuksi koko yhteiskuntamme onneksi.“

Kun porvaristo oli vielä kaikkialla yhdistysten johdossa ja asema näytti varmalta, voitiinkin tyytyväisyydellä silloin merkitä, että „siihen suuntaan näyttääkin asia olevan meillä kulkemassa“, sekä lausuttiin toivomus „että yhä useampia työväenyhdistyksiä maassamme syntyisi ja että kaikki kansalaiset empimättä, epäilemättä yhtyisivät niihin, tärkeitä asiaa toivottuun päämäärään kehittämään“.

Näillä periaatteilla varustettuna ei yhdistys suoranaisesti toimintansa alkuaikoina työväenluokan taloudellisen aseman hyväksi ole pystynyt tekemään juuri mitään, ei ainakaan asiakirjat sellaisista kerro. Vähän, vaan perin vähän on sellaisista mielipiteitä vaihdettu, mutta siihen se sitten onkin jäänyt. „Gordion solmu“ olisi tullutkin aukaistua, kun jokin neropatti olisi voinut järjestää eri aikoina yhdistyksessä keskusteltavaksi esitettyjä taloudellisia kysymyksiä työnantajain ja työntekijäin etujen mukaisesti. Yksi etu näistä keskusteluista on ollut, ja se on ollut se, että ne taloudellisten vaikeuttimien ohella, ovat kehittäneet varsinaista työväestöä itsestään ajattelemaan.

Kun suoranaisesti taloudellisten kysymysten ratkaisuun ei voitu osaa ottaa ja jotakin piti sentään tehdä, niin kehittyi yhdistys jonkinlaiseksi „kansallisuusjärjestöksi“, jonka avulla koetettiin saada työväkeä ottamaan osaa suomenkielisen porvariston valtaan pyrkimyksiin. Kun yhdistys v. 1896 lähetti kaupungin säätyhenkilöille kiertokirjeen, jossa heitä kehoitettiin liittymään Työväenyhdistyksen jäseneksi, mainittiin tuossa kirjeessä jo m. m. että yhdistys on perustettu „korottamaan työväenkin syviä riviä itsenäisesti osaa ottamaan siihen kansalliseen kehitykseen, mikä koko maassamme ja erittäin meidän paikkakunnallamme nykyään on niin huomattava“.

Jo v. 1895—96 toimintakertomuksessa sanotaan: „Kansallinen taistelu, joka tänä vuonna on ollut ankarampaa kuin milloinkaan ennen, on kysynyt kaikkien yksityisten ja yhdistyksien yhteistä tointa ja voimaa. Tähän on Työväen-

yhdistyskin voimansa uhrannut. Se on tahtonut kortensa kantaa yhteiseen kekkoon. Kansallinen taistelu on vähempi-varaisten oikeuksien valvominen. Suomalainen puolue tahtoo työllään ja toiminnallaan poistaa epäkohdat, jotka yhteiskuntaa rasittavat, tahtoo, että maassamme kerran kaikuisi suloinen ja sointuva suomenkieli, niin rikkaan hovissa kuin köyhänkin matalassa majassa; se tahtoo, että jokaisella toimialalla — —“ (Loppu hävinnyt).

Myöskin v. 1896—97 toimintakertomuksessa sanotaan, että „Kansallisiin pyrinnoihin, jotka kuluneena vuonna ovat varsinkin valtiollisella ja kunnallisella alalla paikkakunnalla olleet virkeimmät kuin koskaan ennen, on yhdistyskin puolestaan osaa ottanut“.

Kesällä v. 1896 kun evästettiin edustajia Tampereen kokoukseen, lausuttiin edustajille työväenpuolueen perustamisesta omalla ohjelmalla „että he tarmokkaasti vastustakoot työväenpuolueen muodostamista sekä maallemme, että sen kansalle, ja siis myös työväestölle, turmiollisena kokeiluna“. Päätöstä vastaan ilmoitti työmies G. Manninen vastalauseensa.

Yksi ja toinen varsinainen työmies tuota herrojen „kansallisuutta“ vastaan yhdistyksessä silloin tällöin pääsi murisemaan ja tyytymättömyys alkoi kasvaa yhdistyksen johtoa vastaan. Ammattiyhdistyksiä puuhaavat miehet erittäin olivat tyytymättömiä kun eivät taloudellisia asioita käsittelevinä ja ajavina osastoina päässeet, kuten muualla, Työväenyhdistyksen suojaan. Salainen „Luuta“-yhdistys muodostui, johon kuului puolitoistakymmentä henkilöä. Seura kokoontui Tiilimäellä ja yksityisten asunnoissa valmistellen mielipiteitä tulevaan vallankumoukseen yhdistyksessä. Petturi oli joukossa, joka ilmi antoi „Luudan“ jäsenet, joten katkeruus johtokunnan taholta kasvoi eritoten seuraan kuuluvia jäseniä kohtaan.

Huomattavammaksi alkaa riita herrojen ja työmiesten välillä tulla syksypuolella vuotta 1899. Jo heinäkuulla kun kokoonnuttiin, pyysi rautasorvari J. Vesterlund selvitystä

johtokunnalta siitä, miksi ei ennen ole yhdistystä kuukausikokoukseen kutsuttu, viimeinen kokous kun oli pidetty huhtikuulla, sekä selvitystä siitä miksi ei yhdistyksen puheenjohtaja vielä ole yhdistyksen jäsenille „kantaansa selvittänyt ja kasvojansa näyttänyt“. Ehdotettiin sitten puheenjohtajan erottamista ja johtokunnalle paheksumislausuntoa. „Pitkän, sekaavan ja 'alas'-huutoja kaikuva keskustelun tulos oli, että yhdistyksen johtokunnalle on muistutus annettava.“

Syysk. 2 p:nä pidetyssä kokouksessa ehdotti muurari J. Helenius, että yhdyttäisiin perustettuun työväen puolueeseen. Ehdotus hyväksyttiin 23 äänellä 14 vastaan. „Hra Kiviniemi ilmoitti vastalauseensa päätöstä vastaan, johon useat yhtyivät.“ Samaisessa kokouksessa oli suutari Yrjö Mäkelin esiintynyt herrojen mielestä hieman sopimattomasti, koska herra Aronen pyysi pöytäkirjaan merkittäväksi hänelle muistutuksen. Mäkelin ei saanutkaan tyytyä paljaaseen muistutukseen, vaan päätti johtokunta syysk. 6 p:nä pitämässään kokouksessa erottaa hänet yhdistyksestä syystä, että oli „rikkonut kokouksen järjestystä“. Samassa johtokunnan kokouksessa päätettiin esittää kuukausikokouksen uudestaan keskusteltavaksi kysymys työväenpuolueeseen yhtymisestä, sentähden, kun muka 2 p:nä pidetyssä kokouksessa päätöstä tehdessä puolueeseen yhtymisestä ei oltu noudatettu ennen tehtyjä päätöksiä. Johtokunnan tuodessa ehdotuksensa syyskuun 30 p:nä yhdistykselle, oli jäseniä saapuvilla noin 200. Kun edellisen kokouksen pöytäkirja luettiin, olivat toiset sitä mieltä, ettei sen 6 §:lää olisi hyväksyttävä, se kun sisälsi päätöksen Työväenpuolueeseen yhtymisestä. Pykälä kuitenkin hyväksyttiin kun se oli kokouksen menon mukainen. Päätöstä vastaan pani maisteri K. Jaakkola vastalauseen, johon yhtyivät Kiviniemi, Aronen y. m. Senjälkeen otettiin kuitenkin keskusteltavaksi puolueeseen yhtyminen. Kolme tuntia kiivaasti keskusteltiin. Keskustelussa ehdotettiin m. m. rautasorvari J. Söderlundin erottamista yhdistyksestä. „Lopulta kävi kokouksen meno niin

kiivaaksi ja sekavaksi, että puheenjohtajan täytyi lopettaa kokous päätöstä kysymyksestä tekemättä“. Marrask. 19 p:nä kun taas kokoonnuttii ja yhdistyksen puheenjohtaja hra A. Almqvist julisti kokouksen alkaneeksi, alkoi suuri joukko kokoukseen saapuneita meluten vaatia puheenjohtajaa poistumaan paikaltaan ja kun melu vaan kiihtyi ja kokousta oli mahdoton jatkaa, lopetti puheenjohtaja kokouksen“. Tällöin hajaantuivat „punaset“ ja „siniset“ eri kokouksiinsa, jolloin „punaset“ valitsivat oman johtokuntansa. Kun yhdistyksen varsinaisen johtokunnan jäsenet A. Almqvist, A. Aronen, M. Latva, D. Kiviniemi, K. Aaltonen, K. Stenman, F. Alho, G. Manninen, E. Inberg ja J. Lindberg kokoontuivat marrask. 20 p:nä, päätettiin, „että kaikkiin kokouksiin, jotka yhdistyksen huoneustossa pidetään, on tästä päivästä alkaen lupa siihen yhdistyksen puheenjohtajalta hra A. Almqvistilta saatava“. Kun johtokunnan jäsen valaja E. Inberg, häneltä sitä kysyttäessä, tunnusti ottaneensa osaa „19 p:nä laittomasti pidetyn kokouksen valitseman johtokunnan kokouksiin ja päätöksiin, päätti johtokunta erottaa hänet yhdistyksestä ja johtokunnasta ja sai hän heti poistua. Sen jälkeen päätettiin koko yhdistyksen huoneusto „tapahtuneitten epäjärjestysten takia“ sulkea toistaiseksi yleisöltä sekä yhdistyksen jäseniltä. „Hra Manninen kannatti muuten päätöstä, vaan ei ravintolahuoneen sulkemista.“ Myöskin valittiin komitea „tiedustelemaan lakimiehiltä mihin toimenpiteisiin on ryhdyttävä nykyisen tilan vallitessa“. Johtokunnan kokouksessa marrask. 27 p:nä, jolloin oli saapuvilla ennenmainitut paitsi hra Latva ja erotettu Inberg, erotti johtokunta 19 p:nä pitää aiotun „kuukausi-kokouksen ehkäisemisen takia“ yhdistyksen jäsenyydestä suutari Yrjö Mäkelinin, joka oli uudelleen otettu yhdistyksen jäseneksi marrask. 8 p:nä, rouva Ellen Mäkelinin, muurari J. A. Heleniuksen, rautasorvari J. Söderlundin, muurari J. Vanttisen, räätäli J. Virtasen, neiti Fanny Lundströmin, poliisi H. Toivosen, rouva Ida Vesterlundin, posteljooni Vilho Virran

sekä räätälit G. A. Lindqvistin ja R. Kulmalan. „Muista syistä“ erotettiin vuosimies Albinus Mannsten ja kelloseppä E. Vikholm. Marrask. 30 p:nä pidetyssä johtokunnan kokouksessa päätettiin pitää kuukausikokous jouluk. 3 p:nä ja ottaa pari poliisikonstaapelia järjestysvaliokunnan avuksi kokouksessa järjestystä pitämään, ja jos ei rettelöitä tässä kokouksessa synny, avata yhdistyksen ovet jälleen auki. Kun kuukausikokous alettiin ilmoitti hra puheenjohtaja, että „johtokunnan on täytynyt ryhtyä pontevasti toimimaan siihen suuntaan, että järjestys yhdistykseen jälleen saadaan“.

Tässä kokouksessa keskusteltiin m. m. uudelleen työväenpuolueeseen yhtymisestä. „Kun ajatuksia Työväenpuolueen ohjelman suhteen oli vaihdettu ja mielipiteitä ilmi tuotu, jotka kaikki kävivät siihen suuntaan, että mainitun puolueen ohjelma ei ole sopusoinnussa Porin Työväenyhdistyksen sääntöjen kanssa, päätettiin yksimielisesti, että Porin Työväenyhdistyksen ei sääntöjensä perustuksella, eikä muutenkaan sovi alistua Työväenpuolueen alaiseksi.“ Päätöksen jälkeen ilmoittivat suutarinvaimo H. Jokinen, rautasorvarinvaimo A. Söderlund ja konetehtaan työmies N. Mäkinen vastalauseensa päätöstä vastaan. Pöytäkirjan mukaan oli kokouksessa saapuvilla noin 100 yhdistyksen jäsentä.

Tämän jälkeen palautuu rauhalliset olot yhdistykseen, kun vielä kielletään ammattiyhdistysmiehiltä pääsy yhdistyksen jäseneksi, josta toisessa paikassa kerrotaan. Tästä asiasta johtokunta vielä jouluk. 9 p:nä hra Arosen ehdotuksesta päätti suuren joukon ammattiosastoihin kuuluvien henkilöiden pyrkiessä yhdistyksen jäseniksi, „että koska ammattiosastoihin kuuluvat jäsenet juuri ovat olleet toimeenpanemassa tunnettuja rettelöjä yhdistyksessä, ei ammattiosastoihin kuuluvia jäseniä oteta työväenyhdistyksen jäseniksi ennenkuin rettelöt selviävät“. Päätöstä vastaan ilmoitti hra Manninen vastalauseensa.

Yleensä yhdistykseen uusia jäseniä ei nyt pyrkinytkään ja vanhoja tippui pois, sillä herratkin rupesivat keskenään

riitaantumaan mikäli alkoi laillisuustaistelu kehittyä. Parillaista päätöstä on sentään olemassa, jolloin kieltäydyttiin yhdistyksen jäseneksi ottamasta herroille vastenmielisiä henkilöitä. Marrask. 28 p:nä pyrki rautasorvari J. Söderlund uudelleen jäseneksi, mutta ei kuitenkaan huolitettu. Päätöstä vastaan pani puuseppä I. Lehtonen vastalauseensa. Jouluk. 22 p:nä v. 1901 lähetti suutari J. Jokinen kirjallisen pyynnön päästä yhdistyksen jäseneksi. Pyyntikirjelmää seurasi papinkirja. „Hrat Aronen ja Lehtonen puolsivat suutari Jokisen jäseneksi hyväksymistä ja hrat A. Almqvist, Kiviniemi, Halminen ja J. Lindberg vastustivat. Joten pyyntö hylättiin 4 äänellä 2 vastaan“. Seuraavana vuonna jo pääsee muutamia tunnetuimpiakin työväeliikkeen miehiä yhdistykseen. Toukok. 12 p:nä hyväksytään m. m. ruokalanpitäjä Eetu Salin jäseneksi, tehtyään ensin „tuttavuutta“ joidenkin johtokunnan jäsenten kanssa. Elok. 9 p:nä yllätetään johtokunta ja vielä silloin jällellä olevat porvarilliset jäsenet valitsemalla Salin 12 äänellä johtokuntaan I. Grönlundin, joka myöskin oli punanen, mutta kuitenkin porvarien ehdokas, saadessa 4 ääntä. Lokak. 8 p:nä jo hyväksytään suutari Jokinenkin yhdistyksen jäseneksi ja ihan ilman papinkirjaa.

Kun seuraava vuosikokous pidettiin huhtik. 23 p:nä v. 1903 ja johtokuntaan valittiin kuusi uutta jäsentä, olivat ne punasten ehdokkaat jotka vaalissa läpäisivät. Valituiksi tulivat kaupanhoitaja T. Rintala, räätäli J. Virtanen, työnjohtaja P. Numminen, seppä K. Nieminen, levyseppä V. Vuori ja suutari J. Jokinen. Korkein äänimäärä oli valituilla 56 ja alin 52, joten ääniä ei paljon hajotettu. Entisistä johtokuntaan jääneistä jäsenistä tettiin ainoastaan kaksi kuuluvan porvarillisiin, joten nyt 10 paikasta oli 8 työväen hallussa.

Nyt lähdettiinkin purjehtimaan selviä luokkataistelun latuja. Kesäk. 7 p:nä päätettiin yksimielisesti liittyä Työväenpuolueeseen. Samana kesänä pidettävään puoluekokoukseen Forsassa otettiin osaa. Kun yhdistyksen edustaja hyväksyi

kokouksessa laaditun uuden sosialidemokratisen puolueen ohjelman ja myöskin n. s. „Forssan julistuksen“ äänioikeusasiassa, lähetti johtokunnassa vielä jäsenenä oleva tohtori K. Jaakkola kokouksen päätöksen johdosta yhdistyksen johtokunnan pöytäkirjaan merkittäväksi näin kuuluvan vastalauseen:

„Sen johdosta, että ei missään ole näkynyt Porin Työväenyhdistyksen edustajain Forssan työväenkokouksessa vastustaneen sitä pakanuuden ja kehnouden ilmenemistä, joka vaati ja päätti uskonnon opettamisen pois kouluista ja joka niin kiittämättömällä tavalla herjasi valtiosäätyjämme ja niiden säätämiä lakejamme, sen johdosta täytyy allekirjottaneen Työväenyhdistyksen johtokunnan jäsenen tehdä vastalauseen yhdistyksemme edustajain menettelyä vastaan.

Tällaisella vastalauseella on tosin ainoastaan historiallinen merkitys, silloin kun työväen asian historiaa tulevaisuudessa selvittelään, mutta kun kaikkien aikojen historia kaikkialla maailmassa ja kaikissa kansoissa todistaa, että kaikki herätys itsetietoiseen kehitykseen ja sivistystyöhön alkaa aina uskonnon alalta ja kun myös Suomen työväen asian laita ei ole toisin, täytyy ajattelevan kansalaisen ja työväen asian edistymistä harrastavan ihmisen vastustaa tuollaista raakuuteen ja pakanuuteen palaamista, millä sanotussa kokouksessa Suomen kansan uskontoa ja lakia solvaistiin.

Porissa, 8 p:nä syysk. 1903.

K. Jaakkola.
filos. tohtori.“

Tätä vastalauseetta voikin pitää ei ainoastaan tohtori Jaakkolan, vaan koko kansallismielisen „sivistyneen säätyluokan“ testamenttina Porin työväelle silloin, kun se valloitti ohjat Työväenyhdistyksessä omiin käsiinsä ja ryhtyi omin voimin toimimaan, jos emme ota lukuun niitä toisia testamentteja, kun yhdistystä tuomioistuimilla y. m. keinoin taloudellisesti yritettiin ahdistaa.

Socialidemokratinen ohjelma oli nyt se lippu, joka viitotti sen tien, jota yhdistys lähti kulkemaan ja jota se edelleen kulkee, kunnes sosialidemokratia on voittoon saatettu.

Yhdistyksen 18:ssa vuosikertomuksessa sanotaankin, kun puhutaan toimivuoden ajalla vallinneesta suunnasta, että se on „edelleen (v:sta 1903) toiminut sosialidemokratisessa suun-

nassa, sen hengen elähyttämänä, sen viitottamaa tietä kulkien kohti päämäärää, tehden osaltaan yhteistyötä edestä sorretun, poljetun köyhälistön, sen vapauttamiseksi, sekä aineellisesta, että henkisestä puutteesta ja sorrosta. Voimiensa mukaan valoa ja tietoisuutta kehittäen jäsenissään ja samalla tuntuvasti vaikuttaen ulospäin, herättäen työväkeä tuntemaan polkeenalaisen asemansa ja vaatimaan parannuksia oloihinsa.“ 25:ssä vuosikertomuksessa painostetaan samoin sitä, että „siitä alkaen (kun työväestö otti ohjat käsiinsä) on työväestö vienyt yhdistystä eteenpäin sosialidemokratiseen suuntaan, huolimatta vallassaolevan luokan kehityksen tielle asettamista esteistä ja vastuksista“, ja että „kulunut vuosi on yhä vaan osoittanut, että sosialidemokratia kaikkialla maailmassa kulkee varmasti eteenpäin kohti lopullista päämaaliaan, köyhälistön vapautustistelussa voittaa yhä uusia voittoja kaikesta hallitusvallan sorrosta ja väkivallasta huolimatta“.

Haaraosastoja.

Turun ja Porin läänin kuvernöörin elok. 4 p:nä v. 1896 vahvistamien sääntöjen 2 §:n mukaan on Porin T. y:llä ollut oikeus perustaa haaraosastoja „tarkoituksensa edistämiseksi ja toimintansa täydentämiseksi Porin paikkakunnalla“. Pykälää on tulkittu siten, että haaraosastoja on voitu perustaa Ulvilan kihlakunnassa.

Kun viime vuosikymmenen alkupuoliskon valtiollisina sortovuosina ei senaattikaan vahvistanut työväen järjestöjen sääntöjä, vahvisti Porin T. y. niitä. Ei kuitenkaan laajemmalle alueelle, vaikka anomuksia muualtakin, vieläpä muista lääneistäkin tehtiin.

Ainoa velvoitus, mitä haaraosastoille pääyhdistykseen nähden on asetettu, on se, että ne lähettävät vuosittain kertomuksen toiminnastaan, ja jos lakkauttavat toimintansa, niin asiakirjat ja varat lankeavat pääyhdistykselle säilytettäväksi. Ensinmainittua velvoitusta eivät kaikki haaraosastot ole täyttäneet ja viimemainitustakin on osaksi poikkeusta sallittu.

Suurlakon jälkeen, jolloin haaraosastoja enimmänsä perustettiin ja sääntöjen kirjottamisesta koitui sihteerille paljon työtä, alettiin uusilta osastoilta ottaa 5 mk. sääntöjen kirjottamisesta.

Kaikkiaan on Porin T. y. haaraosastoihin ottanut ja niille säännöt vahvistanut, paitsi ammattiosastoja, 61 yhdistystä.

Kaupungissa:

Kaupungissa toimii yhdistyksen haaraosastona nykyään Naisosasto, jolle säännöt hyväksyttiin marrask. 20 p:nä v. 1904. Naisosaston jäsenet ovat myöskin Työväenyhdistyksen jäseninä ja nauttivat samallaisia oikeuksia kuin ammattiosastojen jäsenet. Sisäänkirjotusmaksu yhdistykselle on 25 ja jäsenmaksu ainoastaan 13 penniä kuukaudessa.

Porin sosialidemokratiselle Nuorisoliitolle vahvistettiin säännöt 6 p:nä marrask. 1906 ja otettiin yhdistyksen osastoksi. Kun osasto liittyi Suomen sos.-dem. Nuorisoliittoon v. 1908, erosi se silloin Työväenyhdistyksestä ja on sittemmin ollut vain yhdistyksellä vuokralaisena.

Sääntöjä on sitäpaitsi vahvistettu tammik. 17 p:nä v. 1905 Sosialidemokratiselle vaaliyhdistykselle ja syysk. 17 p:nä v. 1905 Satakunnan työväen herätystoimikunnalle.

Maaseudulla:

Pihlavan	T. y., hyväksytty	heinäk. 17	p:nä 1897
Reposaaren	" "	helmik. 12	" 1898
Luvian	" "	" 2	" 1902
Uvilan	" "	tammik. 25	" 1903
Ahlaisten	" "	kesäk. 7	" "
Noormarkun	" "	jouluk. 20	" "
Lapin	" "	" "	" "
Uuden-Koiviston	" "	tammik. 24	" 1904
Kiukaisten	" "	maalisk. 20	" "
Nakkilan	" "	heinäk. 2	" "
Vähä-Rauman	" "	elok. 6	" 1905
Merikarvian	" "	jouluk. 15	" "
Köörtilän	" "	" "	" "
Kullaan	" "	tammik. 18	" 1906
Anolan	" "	" "	" "
Pomarkun	" "	" "	" "

Lassilan	T. y., hyväksytty tammik. 18 p:nä 1906				
Kellahden	"	"	"	"	"
Saarenmaan	"	"	"	"	"
Irjanteen	"	"	"	"	"
Kankaanpään	"	"	"	"	"
Lavian	"	"	"	"	"
Kaarlsmarkun	"	"	helmik. 12	"	"
Harjunpään	"	"	"	"	"
Hinnerjoen	"	"	"	"	"
Kuivalahden	"	"	"	"	"
Peipun	"	"	maalisk. 6	"	"
Pohjansahan satama	"	"	"	"	"
Panelian	"	"	" 20	"	"
Kokemäensaaren	"	"	"	"	"
Siikaisten	"	"	huhtik. 4	"	"
Toukarin	"	"	kesäk. 5	"	"
Preiviikin	"	"	"	"	"
Leväsjoen	"	"	"	"	"
Vähä-Rauman Naisosasto	"	"	"	"	"
Merikarvian satama T. y.	"	"	" 9	"	"
Mäntyluodon	"	"	"	"	"
Harjavallan	"	"	heinäk. 11	"	"
Kodiksammin	"	"	elok. 8	"	"
Leppijärven	"	"	"	"	"
Paluksen	"	"	"	"	"
Järventaustan	"	"	"	"	"
Leineperin	"	"	"	"	"
Harolan	"	"	helmik. 5	"	1907
Lampin	"	"	"	"	"
Lattomerin	"	"	" 27	"	"
Lampaluodon	"	"	huhtik. 10	"	"
Kahalan	"	"	"	"	"
Ahlgårdin	"	"	"	"	"
Friitalan	"	"	toukok. 28	"	"

Riisbyn	T. y., hyväksytty	heinäk.	3	p:nä	1907
Lauttijärven	"	"	"	"	"
Sahakosken	"	"	lokak.	17	"
Söörmarkun	"	"	jouluk.	5	"
Tuorilan	"	"	tammik.	9	1908
Reposaaren Naisosasto	"	"	helmik.	25	"
Saarijärven T. y.	"	"	maalisk.	9	1909
Levanpellon	"	"	"	"	"

Sittemmin on useiden haaraosastojen sääntöihin jälkeensä tehty muutoksia, joku järjestö ehkä on nukahtanutkin. Monet haaraosastot ovat kuitenkin elinvoimaisia järjestöjä. Haaraosastoja perustamalla onkin Porin Työväenyhdistys tehnyt suuren palveluksen työväenliikkeellemme.

Ammattiosastot ja -yhdistykset.

Toimintansa alkuaikoina oli Yhdistyksellä halu perustaa yhteyteensä ammattiosastoja, sillä jo v. 1891 päätti johtokunta kutsua eri ammattilaisia keskustelemaan osastojen perustamisesta. Tuossa keskustelukokouksessa sitten valittiin ammattiyhdistysvaliokunta, joka piti yhdistyksen huoneustossa ammattilaisten kokouksia. Vuoden 1892 alkupuolella päätettiin pyytää ammattiyhdistysten sääntöjä Helsingin Työväenyhdistykseltä. Yhdistyksessä tuo ammattiyhdistysinnostus kuitenkin laimeni, nähtävästi sen takia, että ammattiyhdistykset olivat jo purjehtimassa pois wrightiläisyyden vana-vesiltä, kehittyen selviksi luokkataistelujärjestöiksi. Ammattiyhdistyksistä ei yhdistyksen asiakirjoissa puhutakaan sitten ennenkuin maaliskuulla v. 1897, jolloin maalarit pyytävät päästä haaraosastoksi. „Yksimielisesti“ kyllä kannatetaan ammattiyhdistyksiä, mutta hylätään maalarien pyyntö, koska „pidettiin sitä voimien hajottamisena erinäisiin tarkoituksiin“.

Seuraavan vuoden alussa keskustellaan jälleen siitä, otaanko ammattiyhdistyksiä osastoiksi vaiko ei? Päätökseksi tulee: „katsottiin, että yhdistys on oikeutettu ottamaan ammattiyhdistyksiä“. Maaliskuulla, samaa vuotta, pyytävät räätälit saada kokoontua yhdistyksen talolla joka sunnuntai-aamu klo 8—9. Pyyntöön suostutaan. Elok. 23 p:nä pyrkivät suutarit osastoksi, mutta kun ei tiedetä miten osastoja on muualla ollut tapana ottaa yhdistykseen, päätettiin sitä tiedustella Helsingin, Viipurin ja Turun Työväenyhdistyksiltä, joissa jo tiedettiin olevan osastoja.

Tammikuulla 1899 pyrkivät Rauta- ja metallityöntekijät osastoksi. Johtokunta asettaa komitean tutkimaan sääntöjä. Helmikuulla päätetään, että jos tekevät korjauksia sääntöihinsä niin hyväksytään osastoksi. Kokoushuone pyrkijälle myöskin myönnetään, valitaanpa G. Manninenkin yhdistyksen puolesta Rauta- ja metallityöntekijäin osaston johtokuntaan. Rauta- ja metallimiehet päättävät kuitenkin perustaa itsenäisen yhdistyksen sillä „osaston säännöt eivät vaan kelvanneet Työväenyhdistykselle, sillä Työväenyhdistys oli vielä silloin porvarien hallussa, joten niitä siellä käännettiin ja väännettiin ja lopulta siitä ei tullut yhtään mitään. Näin kun oltiin kiusauksessa, niin tehtiin päätös, että hankitaan kuvernööriltä vahvistus säännöille, että päästäisiin selvempään toimintaan.“

Huhtikuulla samaa vuotta pyrkivät taas suutarit, puusepät, sorvarit ja kuvanveistäjät, sekä maalarit osastoksi. Yhdistyksessä tehdään sääntöehdotuksiin muutoksia ja luvataan heidät ottaa osastoiksi. Samalla päätetään, että ammattiosastojen jäsenet heti saavat Työväenyhdistyksen jäsenoikeudet, kun jättävät osastojen jäsenluettelon ja hyväksyvät sääntöihin tehdyt muutokset. Suutarien säännöt olivat myöskin jo maaliskuulla käymässä yhdistyksessä, mutta saivat ne silloin takaisin kun olivat „vaillinaiset“. Syyskuulla pyrkivät muurarit ja räätälit osastoksi. Johtokunta asettaa komitean tarkastamaan heidän sääntöjään.

Tämä ammattiyhdistysväki alkoi tulla hyvin kumoukselliseksi Työväenyhdistystä kohtaan, johtuen se siitä metkuilemisestä millä yhdistys näitä ammattiyhdistysmiehiä kohteli. Tältä vuodelta mainitaankin erään ammattiosaston 10-vuotiskertomuksessa m. m. seuraavasti: „Myöskin saatiin tänä vuonna käydä ankaraa sotaa Työväenyhdistyksen kanssa. Jopa asiat menivät niinkin pitkälle, että Työväenyhdistyksen ovet porvarit, jotka siellä olivat vallan päällä, naulasivat kiinni, jotta tykkänään estettiin pääsy koko talolle.“

Marrask. 27 p:nä päätettiin johtokunnan kokouksessa,

jossa erotettiin 14 jäsentä, josta toisessa paikassa kerrotaan, herra Kiviniemen ehdotuksesta 5 äänellä 2 vastaan, „ettei ammattiosastojen jäsenet ole Työväenyhdistyksen jäseniä ilman johtokunnan hyväksymistä“.

Jouluk. 3 p:nä pidetyssä kuukausikokouksessa sai johtokunta päätökselleen siunauksen estämällä ammattiosastojen jäseniltä kokoukseen pääsyn. Pöytäkirjan 5 §:lä kuuluu:

„Keskusteltiin jo perustettujen ammattiosastojen säännöistä, jotka yhdistys ennen on vahvistanut, mutta kun johtokunta oli havainnut, että ammattiosastojen sääntöihin oli muiden muassa hyväksytty pykälä, joka myöntää samat oikeudet ammattiosastojen jäsenille kuin Työväenyhdistyksen omillakin jäsenillä on, ja sen kautta oli polettu yhdistyksen sääntöjen kuudes pykälä, joka nimenomaan säätää, että henkilö, joka yhdistyksen jäseneksi otetaan, pitää olla johtokunnan hyväksymä, ja senvuoksi, koska yhdistykseen kuuluvain ammattiosastojen jäsenet eivät ole johtokunnan hyväksymät, päätettiin ammattiosastojen sääntöihin tehdä näin kuuluva oikaisu: *Ammattiosastoihin kuuluminen ei samalla oikeuta tämän perusteella olemaan jäsenenä Työväenyhdistyksessä.* Samoin päätettiin tehdä muut tästä päätöksestä johtuvat ammattiosastojen ja työväenyhdistyksen keskinäisiä välejä koskevat muutokset.

Tätä päätöstä vastaan pyysi puuseppä V. Laine saada pöytäkirjaan liittää kirjallisen vastalauseensa. Niinikään makasiinikirjanpitäjä G. Manninen ilmotti suullisen vastalauseensa päätöstä vastaan.

Vastalause.

Allekirjottanut ei voi pitää laillisena sitä kokousta, joka pidettiin Porin Työväenyhdistyksen nimessä 3 p:nä joulukuuta 1899 mainitun yhdistyksen talolla, siitä syystä kun satoihin nouseva joukko yhdistyksen laillisia jäseniä johtokunnan toimesta väkivaltaa käyttäen estettiin kokoukseen saapumasta.

Vilho Laine.“

Kun tästä päätöksestä kiertokirjeellä käännyttiin ammattiosastojen puoleen ja ammattiosastot eivät näihin kiertokirjeisiin vastanneet, katsoi johtokunta kokouksessaan seuraavan vuoden huhtik. 1 p:nä „etteivät ammattiosastot tahdo haaraosastoina yhdistykseen kuulua“.

Johtokunnan kokouksessa jouluk. 9 p:nä v. 1899 kun hyväksyttiin viisi uutta jäsentä mainitaan seuraavassa pykälässä: „Vielä oli joukko ammattiosastoihin kuuluvia henkilöjä ilmoittautuneet yhdistyksen jäseniksi. Tämän johdosta päätettiin herra Arosen ehdotuksesta, että koska ammattiosastoihin kuuluvat jäsenet juuri ovat olleet toimeenpanemassa tunnettuja rettelöjä yhdistyksessä, ei ammattiosastoihin kuuluvia jäseniä oteta Työväenyhdistyksen jäseniksi ennenkuin rettelöt selviävät. Päätöstä vastaan ilmoitti herra Manninen vastalauseensa.“

Näin sulettiin toistaiseksi ammattiosastojen jäsenet ja osastot ulkopuolelle yhdistystä. Poikkeusta tietysti sallittiin niihin nähden, jotka varmuudella tiedettiin vielä kulkevan kansallisessa talutusnuorassa.

Sittemmin eräät ammattiosastot vuokrasivatkin muualta itselleen kokoontumishuoneen ja jättivät yhdistyksen oman onnensa nojaan. Yhdistyksen tatoudellisen aseman rappeutuessa ja kun jo päivän selvästi nähtiin, että vallankumous kaikista sensuuritoimenpiteistä huolimatta tekee tuloaan, alettiin osastojen sääntöjä hyväksyä, vaikkakaan punasemmat eivät sinne osastona enään tuppautuneet, ennenkuin vallankumous oli tapahtunut.

Yhdistys on sitten vahvistanut sääntöjä osastoille seuraavasti:

Räätälien	amm.-os. säännöt hyv.	syksyllä	1900
Rakennustyöl.	” ” ” 3	p:nä marrask.	1901
Maalarien	” ” ” 5	” huhtik.	1903
Tehtaalaisseur.	” ” ” 7	” kesäk.	”
Palvelijattarien	” ” ” 13	” jouluk.	”
Rauta- ja metalli amm.-yhd.	” ” ”		1904
Suutarien	” ” ”		”
Saha- ja lautat. amm.-os.	” ” 26	” marrask.	1905
Puutyöntekijäin	” ” 18	” tammik.	1906
Tulitikkutehtaal.	” ” ” ” ”	” ”	”

Muurarien amm.-os. säännöt hyv.	26	p:nä	helmik.	1906
Maalarit ja räätälit saavat jäsenoik.	"	"	"	"
Ompelijattarien amm.-os. säännöt hyv.	6	"	maalisk.	"
Puuvillatehtaal.	"	"	20	"
Valajien	"	"	17	"
Sekatyöntekijäin	"	"	4	"
Läkki-, pelti- ja vaskiseppien ammatti- osaston säännöt hyväksytty	24	"	"	"
Pesijättärien	"	"	5	"
Kirjaltaja-yhdistys liittynyt haaraos.	11	"	helmik.	1908
Satulasep. ja verhoilij. amm.-os. säännöt hyv.				"

Näistä ammattiosastoista on Räättälien eronnut Työväenyhdistyksestä tammik. 1 p:stä v. 1908, kun liittyivät liittoon. Toisia osastoja on kuollut toimittuaan joitakin aikoja. Vuoden 1911 lopulla toimi yhdistyksen alaosastoina maksuvelvollisuudella ja niiden jäsenten nauttiessa yhdistyksen täysiä jäsenoikeuksia seuraavat ammattiosastot: Rauta- ja metallityöntekijäin, Suutarien ja Kirjaltajien yhdistykset, Saha- ja lautatarhatyöntekijäin, Muurarien, Puutyöntekijäin, Puuvillatehtaan työntekijäin, Palvelijattarien ja Läkki-, pelti- ja vaskiseppien ammattiosastot. Näistä on nyt kuitenkin taasen Palvelijattarien ammattiosasto nukahtanut. Sitävastoin on v. 1912 alkupuolella Sekatyöntekijäin ammattiosasto noussut virkeään toimintaan. Näin ollen kuuluu nykyään Työväenyhdistykseen kaikkiaan 9 ammattiosastoa.

Osastojen nykyinen suhde yhdistykseen.

Tammik. 1 p:stä v. 1911 on yhdistyksen ja osastojen välillä ollut seuraavan sisältöinen välikirja olemassa:

1) Porin Työväenyhdistys luovuttaa — — — osastolle oikeuden pitää osaston, johtokunnan y. m. toimi- ja valiokuntain kokouksia Työväenyhdistyksen huoneustoissa. Näistä kokouksista on edeltäpäin ilmoitettava Työväenyhdistyksen vahtimestarille. 2) — — — Ammattiosaston

jäsenet kuuluvat Suomen sosialidemokratiseen puolueeseen Porin Työväenyhdistyksen kautta, joka suorittaa heiltä menevän puolueveron (poikeus on tietysti niillä osastoilla, jotka kuuluvat puolueeseen liiton kautta). 3) Työväenyhdistys myöntää ammattiosaston jäsenille täydet Työväenyhdistyksen jäsenoikeudet. 4) Yllämainituista oikeuksista maksaa ammattiosasto Porin Työväenyhdistykselle sisäänkirjotusmaksuistaan 50 penniä jäseneltä ja jäsenmaksua 25 penniä kuukaudessa jokaiselta jäseneltään ja on mainitut maksut suoritettava yhdistykselle puolivuositain kesä- ja joulukuun aikana. 5) Välikirja jatkuu siksi kunnes se toisen asianosaisten puolelta irtisanotaan, joka pitää tapahtua kolmea kuukautta ennen kalenterivuoden loppua.

Kumpienkin asianosaisten puolesta ovat välikirjat allekirjoitetut.

Ammattiyhdistysten keskuskomitea.

Vuodesta 1899 muodostettiin ammattiyhdistyksille keskuskomitea. Komitean tarkoituksena oli „olla yhdyssiteenä paikakunnan yhdistysten ja osastojen kesken. Saattaa näitä likeisimpään yhteyteen toistensa kanssa, vaikuttamaan yhdistetyin voimin työntekijäin tilan parantamista, sekä sellaisten muutosten aikaansaamista, jotka ovat tarpeellisia järkiperaiselle pohjalle perustetulle yhteiskunnalle. Pitää yleisiä kokouksia, joissa keskustellaan yhteisistä asioista, ja joiden keskustelujen, sekä esitelmien kautta, voitaisiin selville saada tärkeimmät yhteiskunnalliset asiat.“

Komiteassa pantiinkin sitten monta hyvää asiaa alulle ja vietiin sitten yhteisvoimin lopulliseen ratkaisuunsa. Porin Työväen Osuuskaupan perustamishommat m. m. ovat sieltä lähtöisiä.

Kun Työväenyhdistys v. 1903 joutui työväen haltuun ja yhdistyskin jo edustajiensa kautta oli ottanut osaa komitean töihin ja sitä rahallisesti kannattanut, katsoi komitea niiden asiain käsittelyn, jotka sillä oli ollut ratkaistavana, paremmin sopivan Työväenyhdistykselle, joten komitea vuosikokouksessaan maalisk. 27 p:nä 1904 päätti lopettaa toimintansa ja

luovuttaa varansa perustettavalle Sosialidemokratiselle vaaliyhdistykselle.

Työväenyhdistys olikin nyt se side, joka sitoi paikkakunnan ammattiyhdistykset yhdeksi kokonaisuudeksi järjestyneen proletariaatin luokkataistelussa.

Valistusharrastukset.

Sen hengen, jonka yhdistys kulloinkin on omaksunut, levittäminen ja juurruttaminen ympäristöön, mutta eritoten työväen keskuuteen, on yhdistykselle aina ollut ominaista. Myös työväen yleisen sivistystason kohottamiseksi on toimittu. Näissä tarkoituksissa on käytetty monellaisia keinoja: puheita, esitelmiä, luentokursseja y. m.

Jo syksyllä v. 1891 alettiin toimeenpanna oppikursseja työväelle. Varoja sellaisten toimeenpanemiseen kerättiin ensin kansanhuveilla y. m., sittemmin saatiin valtuustolta väkijuomavoittovaroista apurahoja. Kevätpuolella 1898 lopetettiin nämä kurssit, joita oli talvisin toimeenpantu, osanottajain vähälukuisuuden takia.

Opetusta kursseilla annettiin: suureopissa, äidinkielessä, kirjoituksessa, kauppa- ja ammattikirjanpidossa, maantiedossa y. m. Opettajina kursseilla toimi kaupungin kansakoulujen opettajia.

Syystalvella v. 1895 toimeenpantiin yhdistyksen toimesta luentokurssit yhdistyksen huoneustossa. Luentoja pitivät opettaja J. Eloranta terveysopista, maisteri K. Jaakkola suomalaisesta kirjallisuudesta, lehtori F. O. Rapola Suomen historiasta ja toimittaja H. Sariola kunnallisesta hallinnosta. Kaikkiaan pidettiin näistä aineista 25 luentoa.

Syksyllä v. 1896 perustettiin yhdistyksen kehotuksesta ja Kasvatusopillisen yhdistyksen toimesta Kansanopistoseura, joka sitten v. 1897 kevätpuolella toimeenpani yhdistyksen huo-

neustossa luentoja kahdesti viikossa. Luentoaineina oli kristillisen kirkon historia, Suomen historia, Kalevala ja maantiede. Kuuntelijoita oli kursseilla 250 henkeä.

V. 1898 tarjosi Suomen Työväen Valtuuskunta esitelmöitsijää yhdistykseen. Yhdistys luovuttikin tarkoitukseen 50 mk. Yhdistys kuitenkin päätti pidättää itselleen vallan ketä otetaan esitelmöitsijöiksi. Toiseksi luennoitsijaksi otettiin maalari V. Vesterlund, joka syksypuolella pitikin 5 luentoa. Toiseksi päätettiin 15 p:nä marrask. pyytää suutari Eetu Salinia Helsingistä ja määrättiin tähän tarkoitukseen 100 mk. Kun johtokunnan päätöksen takia yhdistyksessä syntyi erimielisyyttä ja hra M. Latva esitti johtokunnalle 5 p:nä jouluk. erään „Kansalaiseen“ aijotun kirjoituksen asian johdosta, hyväksyi johtokunta sitten 4 äänellä 3 vastaan hra Alhon ehdotuksen „että johtokunta katsoo suutari E. Salinin tänne tulopyynnön rauenneeksi“. Sittemmin 17 p:nä samaa kuuta myönnettiin kuitenkin Salinille huone „tavallisesta maksusta, kun hän luennoi 'Työmiehen' puolesta“.

Uutta luennoitsijaa ryhdyttiin kuulustelemaan ja sellaiseksi hyväksyttiin toimittaja Taavi Tainio Turusta. Tainio pitikin sitten maaliskuun alkupäivinä 1899 neljä luentoa. Aineina olivat: Keinot työväen sivistyskannan kohottamiseksi, Työpäivän lyhennys, äänioikeusasia, ammattiyhdistykset ja työväen yhteenliittyminen. Tainion luennoilla kävi runsaasti väkeä.

Keväällä 1899 valittiin komitea työväen opistokysymystä pohtimaan. Kun komitea ei kuitenkaan mitään saanut aikaan valitsi yhdistys huhtik. 8 p:nä v. 1900 uuden komitean, johon tulivat maisteri F. Varen, asioitsija F. Jalonen ja opettaja M. Latva. Komitea jätti yhdistykselle ehdotuksen, että asiassa käännyttäisiin kaupungin valtuuston puoleen pyynnöllä, että se asettaisi asian johdosta komitean pohtimaan asiaa. Ehdotuksen yhdistys hyväksyikin. Varsinaista työväen opistoa ei kuitenkaan ole aikaan saatu, sillä valtuuston käytettävänä olevat varat eivät ole riittäneet siihen tarkoitukseen.

Työväen puoluehallinnon puhujalle K. F. Hellstenille antoi yhdistys heinäkuulla 1900 huoneen „ehdolla, että hän itse hakee asianomaisen luvan esitelmän pitämiseen“.

Toimintavuonna 1900—01 pidettiin luentoja työväenasiasta yhteensä 10. Luennoitsijoina olivat opettaja M. Latva ja toimittaja V. Ilmoni.

V. 1901—02 luennoivat opettajat J. Lahtinen, J. Laine ja yliopp. B. Mela.

Toimintavuoden 1903—04 ajalla pidetyilläluentokursseilla oli paitsi luentoja eri aineista myöskin keskustelua, jolloin käytiin kaikki sosialidemokratisen puolueen ohjelmapykälät läpi. Kullakin pykälällä oli oma erikoinen alustajansa.

V:sta 1907 on kaupungin valtuusto myöntänyt anniskelu-yhtiön voittovaroista varoja luento- ja alkeisoppikurssien toimeenpanemiseksi. Valtuuston valitsemaan kurssikomiteaan on kuulunut myöskin yhdistyksen edustaja. Toimikunnan toimeenpanemia luentoja on pidetty yhdistyksen talolla noin 100.

Syksyllä 1908 luennoivat O. Leivo ja A. Närhi työttöminä oleville työmiehille.

Jouluk. 27 p:stä 1909 tammik. 3 p:ään 1910 pidettiin yhdistyksen talolla Suomen ammattijärjestön ja Sosialidemokratisen puoluehallinnon toimeenpanemat luento- ja opetuskurssit. Opettajina olivat V. Lehokas, Eero Haapalainen ja H. Saxman. Osanottajia oli maaseudultakin.

Varojensa mukaan on yhdistys myöskin kannattanut muiden, samassa hengessä toimivien järjestöjen toimeenpanemia valistustoimenpiteitä. V. 1905 perustetun Satakunnan herätystoimikunnan menojen peittämiseen otettiin osaa huomattavalla summalla. Sittenkin puoluesääntöjen mukaan valitun Porin Sos.-dem. kunnallisjärjestön toimikunnan järjestämiä valistustilaisuuksia on saatu vapaasti pitää yhdistyksen huoneustossa, m. m. talvella 1908—09 antoi yhdistys 2 kertaa kuussa huoneen luento- ja keskustelu-iltojen toimeenpanemiseksi.

Arpajaistuloista v. 1908 annettiin 3 % puolueopiston perustamista varten. Ja v. 1903 annettiin mekanikko Antti Mäkelinille apuraha Helsingin agitaattorikursseilla käyntiä varten ja samallainen apuraha konepajan työmies Hugo Sahlhomille 1906 Lahden kursseille.

Yleensä kaikki ne luento- ja oppikurssit, esitelmät ja puheet, joita yhdistyksen toimesta tai uhrauksilla on aikaan saatu, olkoon ne sitten toimeenpantu missä hengessä tahansa, eivät ole vähäksi arvattava kaupungin ja vieläpä esikaupunkienkin työväen valistustason kohottamiseksi nykyiselle tasolle.

Nykyään yhdistyksen ympärille kerääntyneen työväestön tiedonhalu ei vielä ole kyllä läheskään tyydytetty. Syystä kaikuukin taloudellisten vaatimusten ohella aina huuto: enemmän tietoa, enemmän valistusta, ja toivottavasti yhdistys tulevinä päivinä onkin tilaisuudessa niitä yhä enemmän tyydyttämään.

Kirjasto ja lukutupa.

Kirjasto.

Kirjaston perustamisesta on yhdistyksessä keskusteltu sen perustamisen alkua ajoilta asti. Jo v. 1891 saatiin kirjakauppias G. V. Vileniltä Turusta lahjaksi 25 mk. kirjasto vanhempaa kirjallisuutta. Seuraavana vuonna keväällä herätettiin kirjaston perustamisesta kysymys, mutta jäi se pöydälle. Sama kysymys sukeusi esille taasen keväällä v. 1894. Sitten se lepäsi kunnes se v. 1904 syksyllä sukelsi esille puhujaseuran toimesta, joka oli tarkoitukseen jo kerännyt varojakin 42 mk. 65 p. Asia meni kuitenkin elokuuhun 1906, jolloin asetettiin komitea, joka sai tehtäväkseen järjestää kirjaston käyttökuntoon loka- tai marraskuuhun mennessä. Komitea tilasi kirjaston kirjakauppias O. Lindemannilta Tampereelta, ja saapui se vasta marraskuulla, joten kirjasto voitiin avata vasta jouluk. 1 p:stä. Kirjastonhoitajaksi valittiin suutari J. K. Huhtala 75 mk. vuosipalkkiolla. Syksyllä 1908 valittiin kirjastonhoitajaksi, Huhtalan erottua yhdistyksestä, neiti Miina Nyman samoilla ehdoilla, kuin edellinenkin. Neiti Nyman on edelleenkin toimessaan.

Kirjastoa on pidetty auki kahdesti viikossa, sunnuntaisin ja keskiviikkoisin. Yhdistys on päättänyt, että ainoastaan jäsenille lainataan kirjoja, mutta on siinä suhteessa tehty poikkeuksiakin.

Lisätty on kirjastoa sitten joka vuosi. V. 1910 alusta valittiin erityinen kolmihenkinen kirjastokomitea, joka yhdessä kirjastonhoitajan kanssa pitää huolen kirjaston kunnollisuu-

desta, tekee ehdotukset uusista kirjoista ja sanomalehdistä y. m. Lahjotettu on kirjastoon myös kirjoja.

Käsinkirjotetut ja painetut näytelmäkirjat, mitä yhdistykselle on karttunut, sidotettiin v. 1907, ja siirrettiin kirjastonhoitajan hoidettavaksi. Alussa vuotta 1910 siirrettiin näytelmäkirjallisuus Työväen teatterille. Samoin annettiin teatterille joukko aikaisemmilta ajoilta säilynyttä hengellistä kirjallisuutta (Vilenin kirjasto).

Kirjastossa on viimeisen luettelon mukaan 632 nidettä.

Lukutupa.

Siitä asti kun yhdistyksellä on ollut kattoa päänsä päällä on lukusalia koetettu ylläpitää. Varhaisempina aikoina, jolloin oltiin vuokrahuoneissa, lahjottivat yksityiset sinne lehtiä. V. 1895 alusta avattiin lukusali omalla talolla ja on sinne tullut sanomalehtiä ja aikakauskirjoja eri vuosina seuraavat määrät:

Vuosi	Sos.	Por.	Yht.	Muistutuksia	Vuosi	Sos.	Por.	Yht.
1895	—	6	6	1) Päätetty tilata „Työ-mies“, mutta „jostakin syystä jätetty tilaamatta“.	1904	6	9	15
1896	2	9	11		1905	6	9	15
1897 ¹⁾	—	13	13		1906	11	8	19
1898	1	14	15	2) Kun yhdistyksellä oli hallussaan K. A. Y:n huoneusto tuli sinne v. 1907 14 sanomalehteä niistä 8 sos.; vastaavat n:rot v. 1908 12 ja 7 sekä v. 1909—10 5 ja 2.	1907 ²⁾	11	10	21
1899	2	13	15		1908	10	11	21
1900	1	14	15		1909	11	9	20
1901	1	10	11		1910	10	13	23
1902	?	?	?		1911	13	18	31
1903	2	9	11		1912	19	16	35

Lukusalia, niinkuin kirjastoakin on viime vuosina käytetty hyvin ahkeraan.

Soitto- ja lauluharrastuksia.

Soittokunnat.

Jo yhdistyksen perustamisvuotena heräsi jäsenistössä halu perustaa yhdistykselle soittokunta. Johtokunnan vastuulla päätettiin syyskuulla hankkia torvet, sekä ostettiin eräs nuottikokoelma. Torvien hinta nousi 500 mk. ja nuottien 64 mk. 50 p. Sitten torvia, niinkuin nuottivarastoakin lisättiin. Soittokunnan johtajana toimi pientä väliaikaa lukuunottamatta soittotaiteilija J. L. Vikholm, jolle yhdistyksen 10-vuotisessa juhlassa muistoksi toiminnastaan annettiin kultakello.

V. 1894 syksyllä perustettiin jouhiorkesteri. Siinä oli yhdeksän soittajaa, johtajana hra Vikholm.

Nämä soittokunnat tyydyttivätkin yhdistyksen musiikkitarpeita kappaleen toistakymmentä vuotta. Sen jälkeen ei soittokunnasta yhdistyksen asiakirjoissa puhutakaan mitään ennenkuin syksyllä v. 1903, jolloin Rauta- ja metallityöntekijäin ammattiyhdistys tarjoutuu perustamaan yhteisen soittokunnan Työväenyhdistyksen kanssa. Ehdotus tuli kuitenkin hylätyksi yhdistyksen huonojen raha-asioiden takia. Samoihin aikoihin perustaa R. ja m. t. a. y. oman soittokunnan, joka sittemmin on saanut vapaasti harjotella T. y:n huoneustossa ja siitä palkkioksi tyydyttänyt T. y:n musiikkitarpeita maksusta, osaksi ilman maksua.

Soittokunta, jonka johtajana on toiminut useat vuodet säveltäjä E. Hällström, sai Kokemäen sosialidemokratisilla laulujuhlilla v. 1909 I:sen palkinnon.

Kesällä v. 1909 herätettiin esille kysymys oman soittokunnan perustamisesta, tai vaihtoehtoisesti R. ja m. t. a. y. soittokunnan järjestämisestä työväenjärjestöille yhteiseksi soittokunnaksi, mutta tuli ehdotukset silloinkin hylättyä, syystä, että T. y:s silloin toimeenpani suuria uhrauksia Työväen Teatterin hyväksi.

V. 1910 lopulla myi yhdistys kaiken vanhan nuottivarastonsa R. ja m. t. a. y. soittokunnalle 10 markasta. Kaikki vanhat torvet, kun ne ensin oli annettu ammattimiehen tarkastaa ja kelvottomiksi havaittu, myytiin romutavarana.

Yhdistyksen soittokunnan noin 800 mkaan nousevia vuotuisia menoja on peitetty kaupungin valtuuston anniskeluyhtiön voittovaroista myöntämällä apurahoilla. Yhdistyksen asiakirjoista ei kuitenkaan käy ilmi kuinka suuria nuo apurahat soittokunnan hyväksi ovat aikoinaan olleet. R. ja m. t. a. y. on myöskin joinakin vuosina saanut valtuustolta mainituista voittovaroista kannatusapua soittokunnalle. Soittokunta on tämän apurahan nojalla voinut antaa kesäisin vapaita ulko-ilmakonsertteja kaupungin puistoissa.

Mainitsematta ei tässä voi jättää sitä tilapäistä 80-miehistä soittokuntaa, joka suurlakkoviikolla muodostui kaupungin ja ympäristön soittokunnista. Tämä soittokunta lakkoviikon huolehti soitosta päivittäisissä kulkueissa ja ulkoilmakokouksissa Teatteritalon edustalla.

Lauluseuroja.

Syksyllä 1887, samoihin aikoihin, jolloin soittokunta perustettiin, annettiin myöskin opettaja M. Kauppinen toimeksi järjestää yhdistykselle lauluseura. Seura, jota opettaja Kauppinen johti, oli ensin mieskööri, mutta muodostui sittemmin sekakuoroksi. Pari vuotta toimittuaan se hajosi.

Toukokuulla 1891 antoi johtokunta taiteilija Vikholmin huoleksi järjestää laulukuoron, samoin v. 1893 sekakuoron,

joka viimeksimainittu jonkun aikaa toimi ja muodostui sitten mieskvartetiksi, hajaantuen v. 1894. V. 1895 alkuvuodesta perustettiin taasen mieskvartetti vaakamestari A. Kahran johdolla. Tämä lauluseura hajosi 1896 lopulla. Kun opettaja A. E. Taipale syksyllä 1895 antoi opetusta äänen tapaamisopissa ja osanottajia oli yli 100 hengen, muodostui oppilaista „aimo kansallinen“ „Do-re-mi“-kuoro. Tämä kuoro ei ollut pitkäikäinen, vaikka se ehti julkisuudessaakin esiintyä. Syksyllä 1900 perustetaan taasen lauluseura, jonka toiminnasta asiakirjat eivät kerro mitään. 1902 on toiminut ammattiyhdistysten yhteinen lauluseura, jolle T. y:s on luovuttanut huoneen ja pianon käytettäväksi ilmaiseksi, samoin nuotteja. Syksyllä 1903 hyväksyttiin taasen perustetulle lauluseuralle säännöt ja toimi seura ripeästi 1904 ja 1905 opettaja J. Auerin johdolla. Maaliskuulla 1910 pitivät yhdistyksen laulunharrastajat taasen kokouksen jossa päätettiin perustaa lauluseura. Seuraa johti opettaja Iivari Ahonen saaden palkkiota 25 mk. kuukaudelta. Opettaja Ahosen matkustettua Amerikkaan valittiin seuran johtajaksi lukkari-urkuri J. Nordqvist. Seuran toiminta katsottiin loppuneeksi lokak. 1 p:stä mainittua vuotta.

Lauluseuroja on T. y:n alaisilla osastoilla ja yhdistyksillä myöskin ollut toimimassa. Niistä voi mainita Naisosaston lauluseuran, johtaja Adele Koponen ja Puuvillatehtaalaisten Naisköörin, johtaja E. Hällström, jotka kesällä v. 1909 saivat Kokemäellä pidetyillä Turun ja Porin läänin sosialidemokratien soitto- ja laulujuhilla, edellinen ylimääräisen ja jälkimäinen III:nen palkinnon.

Soittovälineitä.

Yhdistyksen soittotarpeita tyydyttämään ostettiin myöskin lokakuulla 1887 harmooni 270 mk. hinnasta. Kun helmikuulla 1901 saatiin ostaa käytetty piano 300 markalla, myytiin harmooni tarpeettomana. Kun kesällä 1908 perustettiin Poriin „Musiikin ystävät“-niminen seura ja tämä uusi seura

sai luvan säilyttää arvokasta pianoaan T. y:n huoneustossa, sai yhdistys oikeuden käyttää mainittua pianoa iltama- ja huvitilaisuuksissaan. Kun „Musiikin ystävät“-seura sittemmin hajosi tarjottiin pianoa T. y:lle ostettavaksi. Yhdistys pyysi kaupungin valtuustolta tarkotukseen 1,000 markan apurahaa Anniskeluyhtiön väkijuomavoittovaroista, mutta anomus valtuustossa hylättiin ja pianon kaupasta näinollen köyhyyden takia ei voinut tulla mitään. „Musiikin ystävät“ olivat pakotetut viemään pianonsa muille markkinoille. Työväenyhdistyksen huoneustossa näinollen tekee edelleen tuo v. 1901 ostettu piano palvelustaan.

Kun suurlakon jälkeen liike yhdistyksen ravintolassa ja „juttutuvassa“ kävi vilkkaaksi, pohdittiin usein jonkinlaisen soittovälineen ostamisesta sinne, tyydyttämään ravintolamusiikkitarpeita, ja kun v. 1909 lopulla vihdoinkin Osuuskunta Kehitys r. l. tarjosi ravintolaan Gramofoonin 95 mk:n hinnasta ehdolla „että se itse itsensä maksaa“, niin suostuttiin kauppaan. Kone onkin pitänyt huolen veloistaan ja kuitannut ne pois, vieläpä tienannut uusia levyjäkin. Iltamien pitäjät y. m. ovat sitä myöskin vuokralleett pientä maksua vastaan.

Näyttämöharrastukset.

Ensi vuodet.

Harrastuksia näytelmäkappaleiden esittämiseen yhdistyksen iltamissa on ollut aina yhdistyksen perustamisesta saakka. Jo silloin, kun johtokunta vielä huolehti huvien toimeenpanemisesta, näyteltiin suuriakin kappaleita, kuten „Nummi-suutarit“, „Sota rauhan aikana“, sekä „Yhdistysjuhla“, „Työväen elämästä“ y. m. pienempiä kappaleita. Kun vuodesta 1889 valittiin huvitoimikunta, järjesti tämä yhdessä johtokunnan kanssa myöskin jonkun aikaa näyttämöpuolta.

Näytelmien avustajia palkittiin pitämällä heille kestejä, m. m. Otavan hotellissa, joissa tarjottiin yhdistyksen puolesta limoraatia ja teetä, sekä naisille viiniä. Kun 1889 esitettiin „Maaailma viisastuu ja meidän pojat myös“, tarjottiin vaan pukulooshissa, salaisesti, „ettei syntyisi pahaa verta“, naisille portviiniä ja miehille punssia. Muita kestejä ei silloin pidetty.

Näytelmäseura.

Syksyllä 1893 perustettiin erityinen näytelmäseura ja kehotti yhdistys m. m. huvitoimikunnan jäseniä siihen liittymään. Kantajoukkoa ilmottautuikin 10 naista ja 11 miestä. Sittemmin onkin näytelmäseura toiminut miltei joka vuosi, siihen asti kuin Työväen teatteri muodostettiin, esittäen suuria ja vaikeasti näyttämölle asetettaviakin kappaleita. Kun v. 1896 näytelmäseura kysyi johtokunnalta sopiiko yhdistyksessä näytellä sel-

laista kappaletta kuin Shillerin kirjottama „Rosvot“, katsoi johtokunta sitä kyllä voitavan näytellä ja esitettiinkin kappaletta sittemmin useita kertoja.

Näytelmäseuran toimiessa ovat sen johtajina olleet v. 1894 Juho Puls ja F. K. Leppänen. V. 1895 alkupuolella kun J. Puls erosi valittiin tilalle A. Helenius. Syksyllä 1895 ja kevät-puolella 1896 J. Lindberg. Syksyllä 1896 ja keväällä 1897 A. Aronen ja A. Närhi. V. 1897 syksystä alkaen taasen J. Lindberg. V. 1902 syksyllä J. A. Bounett; 1903 syksyllä V. Vesterlund ja Vesterlundin matkustettua Amerikkaan joulukuun alusta K. Laakso. V. 1904 kevätpuolella johti seuraa V. Eklund (Enne) ja syksyllä B. Rosenberg (Rannikko). V. 1905 heinäkuusta taasen J. A. Bounett. Sen jälkeen, mikäli näytelmäseura suurlakon jälkeen toimi, ei sillä varsinaista johtajaa ollut. Tilapäisinä ja väliaikaisina johtajina eri aikoina ovat toimineet monet henkilöt.

Palkkiota johtajille on maksettu eri tavoilla. Enimmäkseen on ollut jokin prosentti tuloista johtajan palkkiona. Kertamaksu näytäntöillasta on myös maksettu ja on se silloin ollut 10 mk. Näyttelijät ovat saaneet myöskin korvaukseksi vaivoistaan jonkun prosentin, vaihdellen 20—35 prosenttiin, kun ensin näytännön kokonaistuloista on otettu 75 mk. yhdistyksen kuluiksi. Yhden tai kahden iltaman tulot ovat myös näyttelijät vuosittain saaneet hyväkseen.

Näytelmiä on näytelmäseura esitellyt paitsi kaupungissa myöskin ympäristöllä. Kävipä seura Rauman kaupungissakin v. 1901, jolloin esitettiin kappaleet „Ryöstetty kaunotar“ ja „Pappi pulassa“.

Kun seuran toiminta-aikoina näyttämöpukuvarastoon karttui yhä enemmän ja enemmän pukuja, on tällä pukuvarastolla ollut erityinen hoitaja, joina on toiminut useammat eri henkilöt, saaden palkkiokseen tavallisesti 2 mk. näytäntöillasta.

Työväen teatteri.

Kesällä 1908 heräsi osassa yhdistyksen jäseniä innostus varsinaisen Työväen teatterin perustamiseen. Asiasta keskusteltiin yhdistyksessä ja myöskin kirjoitettiin siitä sanomalehdessä. Puuha kehittyikin niin pitkälle, että ilmoitettiin teatterin johtajan paikka haettavaksi. Hakijoita ilmottautui kuusi ja valitsi johtokunta ja teatterikomitea niistä näyttelijä Valfrid Lindroosin, joka sitä ennen oli toiminut Viipurin Työväen teatterin johtajana. Palkkavaatimus hänellä oli ainoastaan 125: — mk. kuukaudessa. Hra Lindroos astui toimeensa syysk. 10 p:stä. Kun yhdistyksen johtokunta ja teatterin hallinto sekä teatteria valmistava komitea monista syistä katsoi johtajan toimeensa sopimattomaksi, päättivät ne ehdottaa yhdistykselle, että johtaja erotetaan. Ehdotuksesta keskusteltiin marrask. 8 ja 15 p:nä. Yhdistys kuitenkin päätti 50 äänellä 44 vastaan, ettei johtajaa eroteta. Kun yhdistyksen johtokunta ja teatterin hallinto tiesivät, etteivät johtajan kanssa mitenkään voi toimia, ilmottivat he eroavansa ja pyysivät yhdistyksen valitsemaan uudet tilalle. Kun mielipiteet olivat kiihtyneet, ei uusien vaalista tullut mitään sillä kertaa, vaan päätettiin kokoontua ylimääräiseen kokoukseen marrask. 18 p:nä. Tähän kokoukseen mennessä oli hra Lindroos myöskin pyytänyt eroa toimestaan, johon nyt pitemmän keskustelun jälkeen suostuttiin. Samalla päätettiin hra Lindroosille maksaa palkka jouluk. 15 p:ään asti. Näin ollen kun edellisen kokouksen päätös tavallaan oli tullut puretuksi jäi eronpyytäneet, johtokunta, teatterikomitea ja hallinto edelleen toimeensa.

Hra Lindroosin ollessa johtajana ei teatteri päässyt vielä kunnolleen alkuunkaan, ainoastaan joitakin vähäpätöisempiä näytelmäiltoja annettiin.

Heti hra Lindroosille eron myönnettyä alettiin kuulustella uutta johtajaa ja kun näyttelijä Antti Rikonen Helsingistä

oli lupautunut toimen vastaanottamaan, valitsi yhdistys joulu-
luk. 9 p:nä hänet johtajaksi.

Teatterille laadittiin myöskin erityiset säännöt, joiden
mukaan se olisi toimintansa alkanut.

Sittemmin kun hra Rikkonen ei voinutkaan saapua toimeen, päätti yhdistys tammikuun loppupuolella v. 1909, ettei teatterin toimintaa kevätpuolella enään jatketa, vaan annettiin teatterin hallinnolle ja johtokunnalle toimeksi hankkia seuraavan kesän aikana sille johtaja.

Kesäk. 30 p:nä valittiin sitten teatterinjohtajan Kaarlo Halmeen suosituksesta johtajaksi ennen valittu hra Antti Rikkonen heinäk. 15 p:stä. R. kieltäytymisen varalle valittiin rouva Anna Talma Viipurista. Herra Rikkonen saapui johtamaan teatteria, ja jo elokuun alussa alettiin harjoitukset. Syyskuun 5 p:nä oli ensimmäinen näytäntö, jolloin näyteltiin „Roistoväkeä“, jota syyspuolella näyteltiin 6 eri kertaa. Syyspuolella näyteltiin vielä „Kankurit“, 3 kertaa, „Pastori Jussilainen“ 5 kertaa, „Pimeyden valta“ 1 kerta, „Pässinpää“ 5 kertaa, sekä „Rautakylän parooni“ 3 kertaa. Yhteensä 6 eri kappaletta 23 eri kertaa. Näytöksiä annettiin, paitsi Porissa, myöskin Pihlavassa, Reposaarella ja Rauman kaupungissa.

Kevätpuolella 1910 annettiin 25 näytöstä. Kappaleita esitettiin, paitsi syyspuolella harjoitettuja, „Mustalaiset“ jota näyteltiin 7 kertaa, „Nuoruus ja hulluus“, ja „Sherlock Holmes“ 3 kertaa, „Sylvi“ 4 kertaa, „Punanen laukku“ 2 kertaa, „Työväen elämästä“, „Tukkijoella“ ja „Kuljeksiva teateriseurue“, kukin 1 kerran.

Näytäntökaudella 1910 annettiin 46 näytöstä ja näyteltiin, paitsi ennenmainittuja kappaleita „Ylönousemus“ 8 kertaa, „Daniel Hjorth“ 5 kertaa, „Saituri“ ja „Vanha Heidelberg“ 4 kertaa, „Kylän heittiö“, „Ryöstetty kaunotar“ ja „Charleyn täti“ 3 kertaa, „Korpit“, „Naisorja“ ja „Viimeinen ponnistus“ 2 kertaa sekä „Sota rauhan aikana“ 1 kerran.

Arpajaiset oli teatterilla Johanneslehdossa syysk. 25 p:nä 1910 arvokkaalla ohjelmalla.

Jo keväällä alkanut rettelöiminen teatterin näyttelijäin taholta, joita teatteriin sen toiminnan aikana oli kuulunut noin 30, kehittyi niin pitkälle, että kun 1911 elokuulla piti harjoitusten alkaa, ei siitä tullut mitään vaikka noin kuukauden aikaa yritettiin. Kun sitten teatterin johtaja hra Rikkonen sai kutsun Amerikkaan näyttämön johtajaksi, ilmotti hän olevansa valmis purkamaan sopimuksensa Porin Työväen teatterin kanssa. Porin Työväenyhdistyksen johtokunta ja teatterin hallinto suostuivatkin sopimuksen purkamaan. Näin ollen tuli Työväen teatterin toiminta lopetettua ainakin toistaiseksi.

Palkkaa maksoi Teatteri johtajalle 225: — mk. kuukaudessa, paitsi kesäkuukausilta 100: — mk. Näyttelijät saivat palkkiota kolmen luokituksen jälkeen 2: —, 1: 50 ja 1: — mk. näytäntöillasta. Teatterilla oli sitäpaitsi palkkiota nauttivina kuiskaaja, puvuston hoitaja, rekisööri, kulissimiehet ja ovenvartijat.

Teatterin menot nousivatkin niin suuriksi, että sen tuottama tappio m. m. v. 1911 nousi yli 2,000 mk:n, joka tuli yhdistyksen korvata.

Teatterin kirjastossa on 189 näytemäkappaletta sekä eri kappaleihin kuuluva nuottivarasto, joidenka arvo yhteensä on Smk. 968: 16.

Kieltämätöntä on se, että se kasvatustyö, jota Työväen näyttämö, muodossa tai toisessa, on yhdistyksen 25-vuotisajalla aikaan saanut, on suurimerkityksellinen, joskin toisinaan se onkin vaatinut suuria uhrauksia.

Voimistelu- ja urheiluharrastukset.

Suoranaisesti yhdistyksen keskuudessa eivät voimistelu- ja urheiluharrastukset ole saaneet huomattavampaa jalansijaa. Syksyllä 1896 ja kevätpuolella 1897 antoi opettajatar M. Lundell voimistelukurssit työväen naisille. Kerran viikossa näillä kurseilla harjoteltiin.

V. 1903 lopulla oltiin voimisteluseuran perustamispuuhissa ja hyväksyttiinkin sellaiselle säännöt jouluk. 13 p:nä. Tämä seura, „Reipas“ nimeltään, kuoli kuitenkin synnytystuskiinsa, koska asiakirjat eivät siitä mitään kerro. Uusi „Reipas“ perustettiin Syysk. 6 p:nä 1908. Perustamistilaisuudessa kirjottautui seuraan heti 40 jäsentä ja vielä myöhemmin niin paljon, että se korkeimmillaan ollessa oli 59. Kun sitten lokak. 4 p:nä T. y:n hyväksymät säännöt määräsivät, että jäsenten, jotka ovat 15 vuotta täyttäneitä on kuultava T. y:seen ja kun Nuorisoliitto, joka oli ollut T. y:n alaosastona ja jonka jäseniä oli „Reippaassa“, erosi työväenyhdistyksestä, pieneni jäsenluku hyvin mitättömiin, niin, että seuraavana vuonna syyskuun 5 p:nä pidetyssä kokouksessa päätettiin seuran toiminta lakkauttaa. Toiminnan lakkauttamisen perusteluissa mainitaan myöskin „urheilu-innon puute työväessä, samoin johtajan puute, huono taloudellinen asema ja monet ulkonaiset vaikuttimet“.

Toiminta-ajallaan seura harjotteli kahdessa osastossa T. y:n talolla n:o 1, 6 kaup. osassa kolmasti viikossa. Johtajina toimivat ylioppilas J. Tamminen ja työmies F. Gustafs-

son. Oma huvitoimikunta oli seuralla myös olemassa, joka piti huvipuolesta huolen.

Seura kuului Suomen Voimistelu- ja urheiluliittoon ja edusti ylioppilas Tamminen seuraa liiton vuosikokouksessa Helsingissä 21 p:nä tammik. 1909. Samoin oli Tamminen seuran edustajana Porin piirikunnan voimistelu- ja urheiluseurojen edustajakokouksessa Porissa 30 p:nä tammik. 1909.

Seuran jättämät asiakirjat säilytetään T. y:n arkistossa.

Voimistelu- ja urheiluvälineet mitä seura ehti itselleen hankkimaan, ja jotka peruna jäivät T. y:lle, on sittemmin myyty.

Ammattiyhdistysten keskuudessa on myöskin ollut voimistelu- ja urheiluharrastusta, vaikkakin se ei ole vielä voinut vallan korkealle kehittyä. Puuvillatehtaan työntekijäin naisvoimisteluseura „Into“ toimi jonkun aikaa innokkaasti, kehittyen sitten „Pyrinnöksi“, joka on nykyään paikkakunnan paras voimistelu- ja urheiluseura. Muille esimerkkinä on se pystynyt kunnostautumaan useissa urheilulajeissa. „Pyrintö“ ei kuitenkaan enään ole ammattiosaston seura, vaan itsenäinen.

Huvittelu- ja juhliminen.

Iltamia.

Toiminta-ajallansa on yhdistys toimeenpannut iltamia jäseniänsä, samoin kuin suurtakin yleisöä varten, siten hankkien itselleen taloudellista tukea ja yleisölle kasvattavia ja virkistäviä tilaisuuksia. Kesällä 1889 valittiin erityinen huvitoimikunta. Siihen asti oli yhdistyksen johtokunta huvipuolta järjestänyt. Huvitoimikunta onkin sittemmin ollut toimesta miltei kaikkina vuosina, lukuunottamatta viimeisiä, jolloin Työväen teatteri on toiminut. Toisina vuosina on huvitoimikunta toiminut yhdessä näytelmäseuran kanssa, toisina yhdessä johtokunnan kanssa.

Iltamia on myös näin toimeenpantu mitä moninaisempiin tarkoituksiin ja mitä erilaisemmillä ohjelmilla. Iltamien tuloja on luovutettu paitsi yhdistyksen omiin, myöskin muihin tarkoituksiin, kuten nälänhätäisten auttamiseksi, kansanopistokurssien hyväksi, y. m. tarkoituksiin.

Retkellyjä.

Yhdistyksen toimesta on tehty myöskin ympäristöön kävely- ja rekiretkiä. V. 1889 tehtiin rekiretket Liinaharjan ja Tuorsniemen kartanoon; 1891 Luotsinmäelle kävelyretki ja rekiretki Tuorsniemen lasitehtaalle; 1894 tehtiin myöskin rekiretki ja 1896 kävelyretki Metsästysseuran paviljongille.

Tämän yhteydessä voi mainita, että kesäjuhlia Johanneslehdossa on myös useina vuosina toimeenpantu.

Juna- ja laivamatkat.

Huvimatkoja on tehty laivalla 1888 Soodön saareen; 1890 Pihlavaan ja Uuteenkaupunkiin; 1894 Soodön saareen; 1896 Reposaarelle ja 1899 Loiston saareen. Myöskin vuosina 1903 ja 1905 on tehty laivamatkat saaristoon, viimeainittuna vuonna satamatyörettelöjen aikana Reposaareen.

1895 elok. 26 p:nä teki T. y:s huvimatkan Tampereelle. Osanottajia oli tulvimalla, kaikki haluavat eivät päässeet edes mukaan.

Muistojuhlia.

Vuosi-juhlaansa on yhdistyksellä ollut tapana viettää Yrjön-päivänä, huhtik. 23 p:nä. Kun „kansallisuushenki“ yhdistyksessä oli jo kehittynyt, oli tapana lähettää vuosijuhlasta onnittelusähkösanoma senaattori Yrjö Koskiselle Tästä tavasta luovuttiin kuitenkin jo v. 1894 ja myöhemmin on luovuttu tavasta viettää vuosijuhlaa mainittuna päivänä.

Kun v. 1894 vietettiin maassamme Aleksanteri II:sen muistopatsaan paljastusjuhlaa ja työväenyhdistyksessäkin siihen juhlaan valmistauduttiin, lausuivat jäsenet toivomuksestaan, että yhdistykselle juhlaan mennessä hankittaisiin oma lippu. Samoin v. 1894 Henrik Gabriel Porthanin muistopatsaan paljastuksen 30-vuotispäivänä, 9 p:nä syyskuuta, vietettiin juhlaa. Vietetty on myös J. L. Runebergin syntymäpäiväjuhlia.

V. 1897 maalisk. 25 p:nä vietti yhdistys 10:ttä vuosijuhlaansa. Kutsu, ottamaan juhlaan osaa, oli lähetetty m. m. maamme kaikille työväenyhdistyksille, paikallisille seuroille, kaupungin valtuusmiehille, sekä maistraatille. Kutsua olivat noudattaneet muutamat paikalliset seurat ja pari maaseutuyhdistystä. Onnittelusähkösanomia saapui 22 veljesyhdistykseltä, sekä onnentoivotusadressi Porin „Arbetets Vänner“-yhdistykseltä. Juhlan johdosta julkaistiin opettaja J. Laineen

kirjottama „Katsaus Porin Työväenyhdistyksen 10-vuotiseen vaikutukseen“.

Vuodesta 1903 on järjestynyt työväestö viettänyt yhdistyksen huoneustossa omaa joulujuhlaansa joulupäivän aamuna.

V. 1905 heinäk. 20 p:nä vietettiin puolueemme perustamisen 5-vuotismuistojuhlaa. Tilaisuudessa toimeenpantiin päiväpalkkakeräys äänioikeusrahastoon, tuottaen 170 Smk.

Kansainväliseen mielenosotusmuistojuhlaan 21 p:nä tam. 1906, Pietarin veripäivien johdosta, otti Porin työväenyhdistys osaa. Juhlatilaisuus, joka oli mahtava mielenilmaisu, pidettiin kauppatorilla. Tilaisuudessa liehui liput, joissa oli kirjoitukset: „Vapaus“, „Köyhälistö, liittykää yhteen!“ ja „Alas hirmuvalta!“

V. 1908 maalisk. 14 p:nä vietti yhdistys Karl Marxin kuoleman 25-vuotista muistojuhlaa.

Elävät kuvat.

Syksyllä 1908 tarjosi Kansainvälisen Biografi-yhtiön johtaja Anton Podvorsky yhtiön omistamaa, Porissa sijaitsevaa, elävienkuvien teatteria yhdistykselle 10,000: — mkn käteismaksulla, tai vähittäismaksulla 12,000: — mk. hinnasta. Tarjous kuitenkin hylättiin.

Sittemmin heräsi kuitenkin osassa yhdistyksen jäseniä syksyllä 1911 mielipide, että oma Elävien kuvien teatteri pitäisi työväellä olla, mutta kun siitä perinpohjin keskusteltiin sitä varten valitussa komiteassa ja yhdistyksessä, niin äänestyksellä tuli ehdotus hylätyksi.

Edustus.

Työväenyhdistysten ed. kokoukset.

Kun Helsingin T. y:n kirjelmän johdosta, koskeva työväenyhdistysten edustajakokouksen kokoonkutsumista keväällä 1891, yhdistyksessä keskusteltiin, pidettiin kokous suotavana ja katsottiin tarpeelliseksi lähettää sinne edustajia, sekä keskustelukysymyksiä. Edustajiksi valittiin sitten opettaja G. V. Lehtonen ja kirjakauppias A. Öhrnberg ja määrättiin heille 100 markan palkkio matkasta, josta olisivat saaneet suorittaa kokouksen sisäänkirjotusmaksun 12 mk. Kun kokouksen pito sitten silloisen kenraalikuvernöörin toimesta kiellettiin, päätti yhdistys ottaa aiotun kokouksen johdosta syntyneiden asiakirjain painattamiseen osaa 10 markalla jokaista 50 jäsentä kohti.

Kokoukselle esitettäväksi lähetti yhdistys seuraavat keskustelukysymykset:

1) Onko yleiseen lakiin laadittava sellainen säännös, että huoneuston rakennuttajat ovat velvolliset käyttämään ammattitietoista rakennusmestaria ja missä määrässä? (alustaja Aug. Miettinen).

2) Eikö nykyistä suurempi yhdysvaikutus maamme työväenyhdistysten kesken olisi tarpeellinen ja mitenkä semmoinen käytännössä sopivimmin aikaansaataisiin? (alustaja G. V. Lehtonen).

3) Ovato Työväenyhdistykset meillä niin järjestetyt, että ne voivat kansalaisten puolelta toivoa yleistä osanottoa ja myötävaikutusta, ja elleivät ole, miten olisi parempi järjestys aikaan saatava? (alustaja G. V. Lehtonen).

4) Kehottaako työväen kauppayhdistyksistä saatu kokemus n. s. työväenpuoteja yleisemmin perustamaan? (alustaja G. V. Lehtonen).

5) Eikö nykyistä suurempi läheneminen työntekijäin välillä olisi suotava, ja mitenkä tämä voitaisiin paraiten toteuttaa? (alustaja G. V. Lehtonen).

6) Millä syillä ja perusteella meillä vielä voidaan puolustaa varallisuutta vaali- ja ääntöoikeuden määrääjänä? (alustaja G. V. Lehtonen).

7) Miten työväenyhdistykset paraiten voivat vastustaa juoppoutta ja edistää raittiutta työkansassa? (alustaja G. V. Lehtonen).

8) Onko syytä pitää naisen työtä halvempana kuin miehen? (alustaja M. Kauppinen).

9) Jos siinä valituksessa on perää, että käsityöläistemme ammattitaito on uuden elinkeinolain voimaan tultua alkanut käydä takaperin, niin mihin toimiin olisi ryhdyttävä tämän epäkohdan poistamiseksi? (alustaja M. Kauppinen).

10) Mitenkä saataisiin kotimaisen teollisuutemme tuotteet suuremmassa määrässä anastamaan tilaa ulkomaisista tuotteista? (alustaja M. Kauppinen).

Helsingissä v. 1893 pidetyssä ensimmäisessä työväenyhdistysten edustajakokouksessa edusti yhdistystä kultaseppä I. Saha. Suomen Työväenvaltuuskunnan neuvottelevana jäsenenä oli herra Saha seuraavaan edustajakokoukseen saakka; varalla oli räätäli V. Lönngren.

Tampereella v. 1896 pidetyssä edustajakokouksessa oli yhdistyksen edustajina herra I. Saha ja työmies D. Kiviniemi.

Puoluekokoukset.

Turussa v. 1899 pidetyssä kolmannessa edustajakokouksessa, jossa työväenpuolue perustettiin, edusti yhdistystä suutari Yrjö Mäkelin ja valaja Emil Inberg.

Viipurin kokouksessa v. 1901 ei yhdistyksellä ollut edustajaa, yhdistys kun ei kuulunut puolueeseen.

Forssan kokouksessa v. 1903 oli edustajana sähkötyöntekijä Antti Mäkelin.

Helsingin ylimääräisessä kokouksessa v. 1904 edusti yhdistystä leipuri Oskari Leivo, sekä 1905 Tampereen ylimääräisessä kokouksessa leipuri Oskari Leivo, puuseppä Vilho Laine, kaupanhoitaja Toivo Rintala ja työmies livari Pohjola.

Oulun kokouksessa 1906 olivat edustajina E. Salin, V. Laine, O. Leivo, M. Vaara, Tekla Johansson ja V. Virta.

Sen jälkeen onkin puolueen järjestösääntöjen mukaisesti valittu edustajat puoluekokoukseen kunnallisjärjestöittäin.

Piirikokoukset.

Kun v. 1906 maa jaettiin agitatsioniipiireihin ja Porissa toukok. 12—13 p:nä pidettiin piirikokous, oli yhdistyksellä siellä edustajansa; samoin vaalipiirikokouksessa, joka pidettiin 23—25 p:nä syysk. Sittenmin ovat piirikokousten edustajat valittu kunnallisjärjestöistä.

Muita edustuksia.

Keskuskomiteassa oli yhdistyksellä edustajansa vuosina 1903 ja 1904. Työväen luento- ja opetuskurssikomiteassa on yhdistyksellä ollut edustaja: v. 1907 suutari J. K. Huhtala ja v. 1908 alkaen toimittaja J. Rainio. Osuuskunta „Kehityksen r. 1.“ ja Osuuskaupan kokouksiin on vuosittain valittu edustaja. Monellaisiin paikallisiin komiteoihin ja neuvotteluihin on yhdistys sitäpaitsi ottanut osaa edustajiensa kautta.

Helsingin Työväenyhdistyksen 25-vuotisessa juhlassa edusti yhdistystä toimittaja Eetu Salin ja saman yhdistyksen uuden talon vihkiäis-juhlassa kummityöntekijä Aug. Utriainen.

Kulkueita ja mielenosotuksia*).

Mielenilmaisutilaisuuksia on yhdistys eri aikoina itse järjestänyt ja sellaisiin ottanut myöskin osaa. Asiakirjoissa kerrotaan niistä laajasti. Kerrotaan tässä huomattavimmista.

V. 1897, 2:na helluntaipäivänä, toimeenpantiin Suomen Työväen valtuuskunnan kehotuksesta kävelyretki. Alpha-seura oli mukana. Perillä, n. s. „plasseilla“, pitivät puheita opettajat E. Taipale, M. Latva, M. Kauppinen, asioitsija D. Kiviniemi ja kauppias A. Aronen. Tilaisuuden tarkoituksena oli „kiitollinen mielenosotus siitä, että ne yhdistykset, jotka retken olivat toimeenpanneet, ovat rauhassa saaneet kehittyä. Työväenasia on saanut vaurastua siihen suuntaan, joka tar koittaa maan yhteistä parasta. Myöskin raittiusasia on voit tanut suurempaa kannatusta. — — että säätyjen äsken an tama lain tulkitseminen on varmuuttanut työmiehille kalliin yhteiskunnallisen oikeutensa, äänellään ottaa osaa kunnallisten asiain hoitoon täällä, joka oikeus heiltä täällä Porissa oli pois otettu.“ Kokous, jossa oli saapuvilla toistasataa hen keä, lopetettiin „Maamme“-lauluun.

Väkijuomalakkokokous pidettiin puhujaklubin kutsusta yhdistyksen talolla 17 p:nä huhtik. v. 1898. Lakkokysymyksen alusti opettaja M. Latva. Keskusteltaessa siitä, olivat kaikki noin 500 henkeä lakon kannalla, mutta erimielisyyttä syntyi siitä, milloin lakko aletaan. „Toiset vaativat että lakko on aljettava Vapunpäivästä, kuten muuallakin maassamme,

*) Äänioikeusmielenosotuksista kerrotaan toisessa paikassa.

toiset taasen, varsinaiset raittiusmiehet, että lakko alkaisi heti kun jokin henkilö on nimensä lakkolistalle merkinnyt“. Pää-tökseksi tuli, että „juomalakko alkaa virallisesti 1 p:nä toukok. 1898 ja loppuu 1 p:nä toukok. 1899“. Lakkolaisissa päätettiin lietsoa innostusta puheiden, esitelmien y. m. kautta. Kymmenhenkilöinen toimikunta valittiin lakkoa järjestämään. Lakkolistoille kirjotti nimensä toistasataa henkilöä.

Vapunpäivänä toimeenpanivat lakkolaiset sitten kävelyretken lakon alkajaisiksi.

V. 1898 kesäk. 5 p:nä oli Työväen valtuuskunnan kehoituksesta taasen kävelyretki „plasseille“. Osanottajina oli myöskin väkijuomalakkolaiset, Kansanapuyhdistys ja „Alpha“.

V. 1899 kesäk. 4 p:nä tehtiin myös kävelyretki. Osanottajina olivat Työväenyhdistys ammattiosastoineen ja -yhdistyksineen, väkijuomalakkolaiset, „Alpha“ ja „Arbetets Vänner“. Kokoon-tuminen tapahtui kauppatorilla ja retki tehtiin „plasseille“. Kulkueessa oli noin 300 henkeä.

„Punanen peikko“ oli tällöin jo nostanut päätänsä. Ne, jotka eivät enään olleet „kansallismielisiä“, olivat kokoontuneet kaupungin rantaan punaisen „Vapaus“-lipun juurelle ja lähtivät sieltä noin 60-henkisenä kulkueena Tiilimäelle. Toimittaja Matti Kurikka oli mukana ja puhui perillä.

Tämän yhteydessä voi mainita, että v. 1899, kun yhdistyksessä oli keskusteltavana kävelyretken toimeenpaneminen, niin valaja E. Inberg anoi yhdistykseltä huonetta yleisen työväenkokouksen toimeenpanemista varten, jossa keskusteltaisiin työväen kävelyretkestä. Anomus hylättiin. Nähtävästi oli Inbergillä, vaikka olikin johtokunnan jäsen, jo silloin tarkoituksena antaa tuntuvampi kolaus yhdistyksen toimeenpanemalle retkelle ja siten saada „punaisten“ retki onnistumaan paremmin.

Työväenyhdistyksen imelän kansalliset kävelyretket eivät jälkeen v. 1899 enään onnistuneetkaan, jotavastoin sosialistien punaliput liehuivat kesäkuun kävelyretkillä, ja saivat retket

siten mielenosotuksellisen luonteen. Puheetkin senjälkeen tulivat näillä retkillä enemmän vallitsevia oloja arvosteleviksi ja tyytymättömyyttä lietsoviksi. Retkiä järjestivät ammattiyhdistykset, ja ammattiyhdistysten sekä Kansanapuyhdistyksen muodostama keskuskomitea. Vapunpäivänä v. 1902 viettivät ammattiyhdistykset vappujuhlaa.

V:sta 1903 on yhdistys ottanut osaa työväen vappumielenosotuksiin. Samana vuonna lausui yhdistys toivomuksen, että keskuskomitea ryhtyisi toimenpiteisiin yhä kiihtyvän sananvapauden kuristuksen johdosta.

V. 1904 marraskuulla antoi yhdistys tunnustuksen Voikan tehtaan lakkoon joutuneelle työväelle. Ponsissa, jotka silloin hyväksyttiin, sanottiin, että „työväki taistelee tässä lakossa siveellisyyden, sivistyksen ja tyttäriensä kunnian puolesta, epäsiveellisyyttä, raakuutta ja pääoman hirmuvaltaa vastaan“. Viranomaisia tuomittiin ponsissa puolueellisesta menettelystä lakkoon sekaantumisessa, samoin ammattitarkastajia, erittäin Vera Hjeltiä, koska ei hän nähnyt mitään raskauttavaa mestari Schmitzin esiintymisessä tehtaan naisia kohtaan. Tohtori Heikki Renvallille lausuttiin katkera paheksuminen, kun hän lakkoa sovittaessaan oli leimannut työväen menettelyn anarkiaksi.

V. 1905 kesäk. 4 p:nä oli kokous Kajaanin seminaariretelöjen johdosta ja saman kuun 18 p:nä lausuttiin paheksuminen painoasiain ylihallitukselle.

Elok. 27 p:nä toimeenpantiin yhdistykseen kuuluvien henkilöiden alkuunpanosta Bobrikoffilaisjärjestelmää vastustavien kansalaisten yhteinen mielenosotus kauppatorilla. Puhujina esiintyivät E. Salin, puhuen laittomuudesta maan hallinnossa; O. Leivo, sensuurista; G. Manninen, laillisten olojen palauttamisesta ja valtiopäiväin kokoonkutsumisesta päättämään äänioikeudesta ja suostuntaveroista; sekä A. Leikko poliittisesta santarmistosta. Kaikissa kysymyksissä hyväksyttiin voimakkaat ja jyrkät ponnet.

V. 1906 toukok. 22 p:nä oli vastalausekokous senaatin ehdottamien yhdistymis-, kokoontumis- ja painovapauden kiristyslakiehdotusten johdosta.

V. 1907 maalisk. 3 p:nä toimeenpanivat naiset kulkueen kauppatorille agitatsioonitarkoituksessa. Saman kuun 14 p:n illalla oli samassa tarkoituksessa järjestetty suuremmoinen soihtukulkue yhdistyksen talolta kauppatorille. Tilaisuus torilla oli „iki-muistoinen, mieltäylentävä juhlahetki sen johdosta, että kahtena seuraavana päivänä maamme köyhälistö ensikerran, sekä miehet että naiset, saivat tasa-arvoisesti omistavien luokkien kanssa laskea lippunsa vaaliurnaun“. Saman kuun 16 p:nä, toisena vaalipäivänä, oli Sos.-dem. Nuorisoliiton toimesta nuorison mielenosotuskulkue ja kokous kauppatorilla, tyytymättömyyden ilmaukseksi sen johdosta, että ikäraja äänioikeuden ehtona oli valtiopäiväjärjestyksessä asetettu 24 vuodeksi.

Tämän jälkeen ei näistä asioista puhutakaan enään yhdistyksen asiakirjoissa syystä, että Sosialidemokratinen kunnallisjärjestö on näistä, kuten yleensä kunnallisista ja valtiolisista asioista, mielipiteensä lausunut ja mielipiteiden julkilausumistilaisuuksia järjestänyt. Yhdistyksen jäsenet ovat kaikkiin sellaisiin tilaisuuksiin osaa ottaneet.

Suhde sanomalehdistöön.

Kun Helsingin Työväenyhdistys v. 1894 marrask. 4 p:nä valitsi 4-miehisen komitean puuhaamaan työväelle omaa äänenkannattajaa ja komitea sitten kääntyi maan Työväenyhdistysten puoleen kannatuksen, tilaajain ja kirjeenvaihtajain hankkimiseksi, „kehotti“ Porin Työväenyhdistyskin jäseniään merkitsemään osakeyhtiöön osakkeita ja tilaamaan lehteä. Itse ei se osakkeita ottanut. „Työmiehellä“ mainitaan sentään jo maaliskuulla 1895 olevan Porissa 35 tilaajaa ja kirjeenvaihtajina V. Saimen ja D. Kiviniemi. V. 1897 ja 1898 loppupuoliskolla, kun taasen oli esillä mainitun yhtiön kirjel-mät kannatuspyynnöstä ja tilauksien keräämisestä, eivät ne antaneet aihetta toimenpiteisiin.

„Työmies“-lehden kannasta keskusteltiin yhdistyksen kokouksessa tammik. 14 p:nä v. 1899. Toiset silloin hyväksyivät lehden silloisen kannan ja toimitustavan, toiset pitivät sitä liian räikeänä ja ulkomaan asioita liian paljon kertovana, joten oman maan asioiden silmällä pitäminen on jäänyt vähemmälle. Mitään päätöstä ei tehty.

Kun Turun „työväen sanomalehtikomitea“ marraskuulla v. 1897 kääntyi samoissa tarkoituksissa, kuin edellä mainittu Helsingin komiteakin yhdistysten puoleen, lähetti yhdistys komitean kirjelmän puhujaklubin valmistettavaksi. Sittemmin päätettiin ettei osteta osakkeita kun „lehti on Turun paikkakunnan“, eikä myöskään edes tilattu lukusaliin „Turun työväen lehteä“ (Länsi-Suomen Työmiestä) V. 1903 kerättiin kuitenkin mainitulle lehdelle avustusta.

Kun Suomen Työväen puolueen hallinto v. 1900 kirjelmällä kehotti maan työväenyhdistyksiä kutsumaan koolle yleisiä kokouksia lausumaan mielipiteensä sen johdosta, että senaatin siviilitoimituskunta oli kehottanut painoylihallitusta käyttämään „Työmiestä“ ja „ muita sentapaisia“ lehtiä vastaan ankarampaa sensuuria kuin siihen asti oli käytetty, ei Porin Työväenyhdistyksessä asia antanut aihetta mihinkään toimenpiteeseen.

V. 1905 annettiin Tampereella ilmestyvälle „Kansan Lehdelle“ kannatusta ostamalla lehteä kustantavasta yhtiöstä kaksi osaketta, samoin v. 1906 „Työläisnaisen“ osuuskunnasta kaksi osuutta.

Työväenyhdistyksen kokouksessa marrask. 12 p:nä 1905 ehdotti muurari J. Helenius oman paikallisen sanomalehden perustamista. Asia jätettiin silloin pöydälle, eikä sitä enään tarvinnut siinä muodossa esille ottaakaan, sillä oma lehti „Sosialidemokraatti“ syntyi sittemmin toista tietä. Seuraavan vuoden tammik. 14 p:nä päätti yhdistys ottaa mainittua lehteä kannattavasta osuuskunnasta 25 osuutta ja vuoden lopulla, kun lehdelle ryhdyttiin oman painon puuhaan, toiset 25 osuutta. Sittemmin on saatu lahjana Kansanapuyhdistykseltä 2 osuutta. Kesällä 1907 valtuutti yhdistys johtokuntansa antamaan luottoa „Sosialidemokraattia“ kustantavalle osuuskunnalle. Samana vuonna toimeenpantiin iltama lehden painokannerahaston hyväksi.

*

Yhdistyksen kahdeksannessa toimintakertomuksessa sanotaan: „Paikkakunnan sanomalehdistä ovat „Satakunta“ ja „Porilainen“ yleensä myötätuntoisuudella seuranneet yhdistyksen toimia“. Sellaista myötätuntoisuutta jatkui sitten vielä useana vuotena.

Sen jälkeen kun tuo myötätuntoisuus tuli tarpeettomaksi, on sitä saatu omilta äänenkannattajilta. Ja työväenyhdistyksen

jäsenistö on puolestaan ollut äänenkannattajilleen myötätuntoinen. Sitä todistaa yllä kerrotut omien äänenkannattajain avustukset, kuin myöskin se valtava mielenosotus, jonka Porin työväestö toimeenpani keväällä 1909 „Sosialidemokraatin“ toimittaja Eetu Salinin lähtiessä vankilaan maksamaan hänelle tuomittua 10 kk. vankeusrangaistusta majesteettirikoksista, joka mielenosotus tavallaan oli myös vastalause majesteettijuttuja vastaan.

Kurikkaa-vastainen mielenosotusyritys.

Kun toimittaja Matti Kurikka v. 1899, helmikuun manifestin julkaisemisen jälkeen, suuren adressipuuhan aikana julkaisi „Työmieheissä“ kirjoituksensa „Haaksirikkoon jouduttaessa“ ja tämän johdosta porvarillisten raivo kiihtyi „Työmiestä“ ja toimittaja Kurikkaa vastaan, yritti Porin T. y:n johtokuntakin toimeenpanna Kurikkaa-vastaisen mielenosotuskokouksen. Maaliskuun 26 päiväksi sellainen kokous kutsuttiin ja olikin tilaisuuteen saapunut väkeä runsaasti. Mielenosotuksesta ei kuitenkaan tullut mitään, sillä varsinainen työväki poistui kokouksesta valaja E. G. Inbergin ehdotuksen mukaan.

Johtokunnan kokouksessa saman kuun 27 p:nä ehdotti hra Latva, että johtokunta kutsuisi yhdistyksen asiasta lausumaan mielipiteensä. Ehdotus kuitenkin tuli hylättyä 4 äänellä 3 vastaan.

Samaisen johtokunnan kokouksen pöytäkirjaan on liitetty asiasta vielä seuraavat vastalauseet:

„*Vastalause*, koskien Työväenyhdistyksen johtokunnan toimeenpanmaa yleistä työväenkokousta, joka oli 26 p:nä maaliskuuta v. 1899, jossa kokouksessa johtokunnan jäsenet, makasiinimies G. Manninen ja valuri Emil Inberg esiintyivät tavalla, joka oli kaikkea muuta kuin kokouksen arvolle, sen kokoonkutsujilta sopivaa. Hra G. Manninen esiintyessään käytti kokouksen puheenjohtajasta D. Kiviniemestä, joka jo on vanha mies, lausetta: „ei siihen vanhaan kalloon mahdu sen enempää“. Tällaista puhetapaa yleisessä kokouksessa ei kernaasti soisi kuulevansa. Hra

Emil Inberg koetti kaikin mokomin saada työmiehet poistumaan siitä kokouksesta, jonka kutsuja ja toimeenpanija hän neljännellä osalla oli. Tällaista omavaltaista vaikutuksen näyttämistä ei voi muuta kuin surkutella, varsinkin kun tämä tehty ehdotus saatti Porin työväestön valoon, joka osottaa, ettei työväestön terve järki enään kyennyt eroittamaan mädännäisyyttä, vaan astuskeli hra Inbergin latua. Selvimmän vastauksen antoi konetyöntekijäin vastalause m. m. hra Inbergin kokouksen lopettamisesta. Tulevista seurauksista olette täydellisesti vastuunalainen.

A. Aronen.
Johtokunnan jäsen“.

„Vastalause vastalauseelle. Koska hra A. Aronen, sekä suuri joukko työväenluokkaan kuulumattomia henkilöitä ehdottomasti tahtoivat esiintyä työväen nimessä vastoin työväen tahtoa, olin minä, sekä toverini pakotetut poistumaan kokouksesta, osottaaksemme, että emme tahdo olla holhuunalaisina. Kokouksesta lähtö osotti, että oltiin yksimielisiä itse asian sekä minun ehdotukseni suhteen, jota yksimielisyyttä hra Aronen tahtoo leimata mädännäisyydeksi ynnä muuksi. Alaikäisten konetyön oppilaitten ja kätyrien vastalauseet eivät asiaa muuta, sillä totuus pysyy aina totuutena.

Gustaf Emil Inberg.
Valaja.
Myöskin johtokunnan jäsen.“

Huoneustot ja talot.

Vuokralla.

Kun yhdistys perustettiin, joutui se luonnollisesti ensin olemaan vuokralaisena. Ensimmäisenä vuokrahuoneustona on ollut talon n:o 12 Yrjönkadun varrella oleva piharakennus, jossa toimittiin toukok. loppuun v. 1889. Sieltä muutettiin hotelli Otavaan, josta saatiin käyttää tarpeen vaatiessa kahta pienempää kamaria ja salia. Huhtik. 19 p:stä 1891 vuokrattiin taasen Yrjönkadun 12:sta räätäli Th. Lönniltä sali ja kamari. Siellä asuttiin v. 1893 kevääseen asti.

Huvi- ja näytelmälliset illamat, arpajaiset y. m. sellaiset, kun vaateivat suurempia tiloja, eikä yhdistyksen vuokrahuoneustoissa sellaisia ollut, täytyi käydä Otavassa ja Teatteri-huoneella. Otavassa käynti „ollen julkisen ravintolan välitömässä yhteydessä, ei tietysti voinut olla yhdistyksen tarkoituksille, eikä huveissa kävijöillekään edullista“. Mitä teatterissa toimittiin, niin „niistä karttavat varat melkoisesti hupe-
nivat kalliisiin vuokramaksuihin ja monien vahtimestarien palkkoihin“. Ei näinollen ole ihme, että yhdistyksessä jo varhain heräsi kysymys oman kodin hankkimisesta.

Oma talo.

Oman kodin pystyttämistä varten ostettiin jo vuonna 1889 helmikuulla tontti n:o 100 kaup. III:sta osasta. Siitä maksettiin 2,000 mk., johonka hintaan maisteri Rothstén oli

sen laskenut, pyydettyään siitä ensin 2,500 mk. Ennen tontin ostoa oli hierottu myöskin kauppaa talosta n:o 151 kaup. IV:ssä osassa, mutta hylättiin se samalla kun tontti ostettiin. Siihen saakka kun yhdistys ryhtyi rakennuspuuhiin, oli tontti vuokrattuna puutarhuri J. Helanderille 100 mk. vuotuista vuokraa vastaan.

V. 1891 asetettiin 5-miehininen rakennuskomitea, joka sai tehtäväkseen ryhtyä toimiin talon rakentamiseksi. Komitea hankki rakennusmestari K. Erikssonilta piirustuksen, sekä perusti talon rakentamista varten rakennusavustajain yhdistyksen, jossa osuusmaksut olivat 25 mk. Siten karttui osuusmaksuja 5,400 mk. 18,000 mk:n kiinnityslaina myös hankittiin. V. 1893 tarjottiin rakennus tehtäväksi. Sittemmin hyväksyttiin kauppias V. A. Pihlin tarjous rakentaa talo 23,500 markalla.

Talo valmistui sitten syksyllä, lokak. 1 p:ksi, ja ottivat sen yhdistyksen puolesta vastaan, sekä tarkastivat sen lokak. 4 p:nä herrat F. Lähteenoja, J. F. Nevander ja K. Vidbom. Lokak. 8 p:nä vihittiin se sitten tarkoitukseensa. Vihkiäisjuhlaan oli maan kaikki työvänyhdistykset kutsuttu lähettämään edustajia, samoin oli annettu kutsu erinäisille virkamiehille ja virastoille sekä seuroille.

Talo arvioitiin silloin 35,000 markan arvoiseksi ja palovakuutettiin se 30,000 mk:sta.

Kesällä 1900 laudoitettiin talo ja tuli laudoitus maksamaan 2,663 mk. 36 p. Samoin laitettiin kaivo pihamaalle ja tuli se maksamaan 200 mk. Saman vuoden syksynä hankittiin huoneustoon sähkövalo. Johdot, niiden ylöspano sekä lamput maksoivat kaikkiaan 604 mk. 80 p. Sittemmin on johtoja ja lamppeja uusittu, m. m. syksyllä 1910.

V. 1903 maalautettiin talo ulkoa sekä annettiin rakennusmestari A. Terhon rakentaa ulkokuone kivistä. Ulkokuone tuli maksamaan 1,450 mk. V. 1906 laitettiin lokaviemäri, joka maksoi 351 mk. 85 p. V. 1910 tehtiin talolla pienem-

piä korjauksia, m. m. poistettiin sivulehteri. Juhlasali myöskin maalattiin. Pihamaata on eri vuosina muokattu, käytäviä järjestetty ja pensaita istutettu, jotta se kesäisin on tehnyt hieman hauskemman vaikutuksen.

Kun talo v. 1903 joutui varsinaisen työväestön käsiin, alettiin taloudellisesti rappiolle ajettua yhdistystä eräiden yhdistyksen entisten ystävään taholta ahdistaa. Rakennusavustajain yhdistys antoi kesällä 1903 haasteen raastuvanoikeuteen 19 p:ksi kesäk., vaatien osakemaksujaan maksettavaksi. Raastuvanoikeudessa, samoin kuin sitten hovioikeudessa v. 1906 päättyi juttu siten, että yhdistys saa lunastaa rakennusosuuksia itselleen sitä mukaa kuin yhdistyksen varat sen sallivat. Palovakuutus, joka oli otettu Kaupunkien yleisestä palovakuutusyhtiöstä, sanottiin yhtiön puolesta irti, eikä se asia korjaantunut, vaikka yhdistyksen puolesta käytiin yhtiön pääkonttoorissa Helsingissä asiasta neuvottelemassa. Tällöin otettiin uusi vakuutus Palovakuutusyhtiö Pohjolasta.

Sen jälkeen kun palovakuutus sanottiin irti, sanottiin irti myöskin kiinnityslaina, läpikuultavasti keksityllä tekosyyllä, „kun talo ei ole vakuutettu Kaupunkien yleisessä palovakuutusyhtiössä“. Uusi kiinnitys saatiin ja yhdistyksen vihamiesten yritys yhdistyksen vararikkoon ajamisesta meni myttyyn. Useat „kansallismieliset“, jotka silloin hykertelivät käsiään toivossa, että saavat talon haltuunsa, pettyivät surkeasti ja joutuivat itse huoneustopuuhassaan moniksi vuosiksi tuuliajolle.

Uuden ajanmukaisemman talon rakentamisesta on yhdistyksen jäsenten keskuudessa viimeisinä vuosina paljon jukattu, ja nyt jo voi sanoa, ettei ole pitkällä se aika, kun yhdistyksen täytyy itselleen rakentaa tilavammat suojat, jotka vastaavat tarpeiden ja ajan vaatimuksia.

Talo n:o 1.

Kun yhdistys v. 1907 huhtik. 10 p:nä sai vastaanottaa lahjotuksen kautta Kansanapuyhdistyksen talot n:ot 1 ja 2 kaupungin VI:ssa osassa, ja erittäin talo n:o 1 vuosittain toi yhdistykselle sangen tuntuvia tappioita, syystä, että talossa olevaa juhlasalia vähemmän käytettiin, suunnitteli yhdistyksen johtokunta m. m. taloa järjestettäväksi asuinhuoneustoiksi. Sitä varten valittu komitea laati siitä kustannusarvion, joka päättyi 6,000 markkaan. Yhdistyksen niukkojen varojen takia yrityksestä kuitenkin luovuttiin ja valtuutti yhdistys lopullisesti huhtik. 22 p:nä v. 1910 johtokunnan myymään talon kun ostaja sille oli ilmaantunut. Toukok. 30 p:nä allekirjotettiin kauppakirja ja sai ostaja, rakennusmestari D. H. Jurvanen, talon haltuunsa kesäk. 1 p:stä. Yhdistys sai talosta 4,500 mk.

Talo n:o 2.

Talo n:o 2 oli jo alkujaan rakennettu asuinrakennukseksi, sisältävä neljä eri huoneustoa. Tässä rakennuksessa yhdistys toimeenpani huomattavampia korjauksiakin, m. m. se tilkittiin ja laudoitettiin. Vaikka taloissa ollutta 9,500 markan kiinnelainaa lyhennettiin talosta n:o 1 saadulla kauppasummalla, ei talo oikein ottanut kannattaakseen, eikä sittenkään, vaikka yhdistys korotti vähäsen vuokriakin. Senpätähden valtuutti yhdistys taasen johtokunnan myymään talon enimmänsä tarjoovalle. Marrask. 30 p:nä 1911 tehdyllä kauppakirjalla myytiinkin talo yhteisesti rautatieläisille, vaihdemiehille Otto Ahtolalle, Frans Kursille, jarrumies Jussi Elolle ja asemamies Emil Raiviolle. Kauppahintana oli 9,150 mk. ja saivat ostajat talon haltuunsa 1 p:nä tammik. v. 1912.

Vahtimestarina taloilla n:rot 1 ja 2 toimi Kansanapuyhdistyksen entinen vahtimestari, puuseppä I. Lehtonen.

Kiinteistön arvo ja käyttö.

Näinollen ei yhdistyksellä nykyään ole hallussaan muuta kiinteistöä kuin talo n:o 100. Inventarion mukaan 31 p:ltä jouluk. 1911 on sen arvo 43,738 mk. 13 p.

Talolla on nykyään käytännössä seuraava vuokrataksa:

Arpajaiset talvella	50: —
” kesällä, ilman valoa	35: —
Yleiset iltamat, joissa ainoastaan salia käytetään	20: —
Yleiset iltamat, joissa salia, näyttämöä, sekä näyttämäkalustoa käytetään	30: —
Perheiltamasta vierailta yhdistyksiltä	20: —
Luennot, salissa ilman valoa	10: —
Luennot, valon kanssa 1:sestä tunnilta	10: —
sekä jokaiselta seuraavalta tunnilta	5: —
Yleiset kokoukset, ilman valoa	10: —
Yleiset kokoukset, valon kanssa, sama kuin luennoista.	
Tilapäiset harjotukset salissa, ilman valoa	3: —
” ” ” valon kanssa, tunnilta	2: —
Näytelmäharjotukset, tunnilta	2: —
(Kenraaliharjotus ilman maksua).	
Kokoukset pikkuhuoneissa, ilman valoa	3: —
Valon kanssa, tunnilta	2: —
Kansankonsertit	10: —
Muut, kauemman kestävät konsertit	20: —

Iltamat saavat kestää korkeintaan 4¹/₂ tuntia ja ovat lopetettavat klo 12 yöllä. Jos kuitenkin tahdotaan yli klo 12 iltamaa jatkaa, niin on ylimaksu tunnilta 5 mk. Muuten on noudatettava niitä määräyksiä, joita yhdistyksen johtokunta, vahtimestarin, taloudenhoitajan tai järjestysmiehen kautta antaa. Kulisseja ei saa käsitellä muut kuin yhdistyksen kulissimiehet, joille tästä toimestaan on eri maksu maksettava.

Ravintolaliike.

Koko toimintansa aikana on yhdistyksen huoneustoissa harjoitettu ravintolaliikettä. Lupa tällaisen liikkeen harjoittamisesta saatiin kaupungin maistraatilta kuvernöörin suostumuksella alkuvuodesta 1888. Ravintolan hoitajaksi ja vahtimestariksi valittiin sitten rouva Sofia Karvinen, joka sai ravintolan tulot itse nauttia. V:sta 1891 hoiti ravintolaa räätäli Th. Lönn samoilla ehdoilla kuin edellinenkin.

Kun v. 1893 päästiin omaan taloon, luovutettiin kesäk. 1 p:stä ravintola-oikeudet yhdistyksen vahtimestarille puuseppä V. R. Suojaselle 250 mk. vuokrasta. V. 1894 kesäk. 1 p:stä otettiin vahtimestariksi neiti Julia Eklund ja sai hän myöskin ravintola-oikeudet 225 mk. vuokrasta. V. 1903 helmik. 11 p:stä siirrettiin ravintola-oikeudet edellisen kuoleman takia leskirouva Mimmi Grönholmille. Maaliskuusta v. 1905 oli vahtimestarina ja ravintolanhoitajana Heribert Ketola. V. 1906 1 p:stä kesäk. järjestettiin vahtimestarin toimen yhteyteen yhdistyksen taloudenhoitajan toimi. Tästä palkkioksi sai vahtimestari paitsi huonetta, valoa ja lämpöä vapaasti käyttää yhdistyksen ravintola-oikeuksia. Silloin valittiin vahtimestariksi räätäli Juho Virtanen.

V. 1907 kesäk. 1 p:stä otti yhdistys itse järjestääksensä ravintolaliikkeen. Sitä valvoi ensin 3-henkinen ravintolakomitea, johon valittiin kaksi uutta jäsentä aina parin kuukauden kuluttua. Sittemmin komitea valittiin 5-henkinen. Ravintolan hoitajaksi valittiin silloin rouva Tekla Johansson 25 mkn kuupalkalla ja sai hän sitäpaitsi ruuan, asunnon,

lämmön ja valon. Paitsi ravintolanhoitajaa on yhdistyksellä ollut palvelijatar: rouva Johanssonin aikana neiti Lydia Satola.

1911 alusta lakkautettiin ravintolakomitea ja yhdistyksen johtokunta sai huolekseen valvoa ravintolaliikettä. Saman vuoden keväällä erosivat rouva Johansson ja neiti Satola palveluksestaan Amerikkaan muuton takia ja valittiin silloin ravintolanhoitajaksi neiti Mandi Friman ja palvelijattareksi neiti Maria Väre (Myllynen). Tänä keväänä erosivat molemmat yhdistyksen palveluksesta.

Kun ravintolaliike yhdistyksen haltuun otettiin, ei se ensin ottanut oikein kannattaakseen, mutta sitä mukaa kun „Torpan hyvä kahvi“ on tullut tunnetuksi on siellä liike kasvanut ja ravintola tullut erittäin nuorison kokoontumispaikaksi iltaisin. Samalla on se alkanut yhä paremmin kannattaa itsensä.

Kesäisillä Vappujuhilla ja mielenosotusretkillä on yhdistys myös pitänyt huolta ravintolasta.

Kesällä 1910 päätti yhdistys perustaa kaupunkiin ajanmukaisen ruokalan ja antoi johtokunnalle huoleksi sen järjestämisen. Johtokunta asettikin komitean asiasta huolehtimaan, mutta sopivien huoneiden puutteessa yritys ainakin toistaiseksi on rauennut.

Järjestyksen ylläpito.

Järjestystä yhdistyksen huoneustoissa, iltama- y. m. tilaisuuksissa ovat valvoneet paitsi eri aikoina yhdistyksen vahtimestarit, ensimmäisinä toimintavuosina yhdistyksen johtokunta ja sittemmin ainakin jo v:sta 1900 erityinen järjestysvaliokunta, mikäli ei erityisesti palkattua järjestysmiestä ole ollut. Toisina vuosina on järjestysvaliokunta valittu yhdistyksen kokouksissa, myöhemmin — toisinaan ovat ammattiosastot myöskin valinneet järjestysmiehiä yhteiseen valiokuntaan.

Vakinainen järjestysmies on yhdistyksen palveluksessa ollut: marrask. 27 p:stä 1908 huhtik. loppuun 1909 työm. F. A. Nordqvist 20 mkn kuupalkalla; syysk. 1909 huhtik. loppuun 1910 työm. Osk. Nurmi 10 mkn kuupalkalla, sekä syyskuun alusta v. 1910 huhtikuun loppuun 1911 työm. Saarto 25 mkn kuupalkalla. Syksyllä 1911 valittiin Saarto jälleen toimeen, mutta erosi jonkun aikaa toimesta oltuaan. Senjälkeen ei ole toista tilalle valittu, vaan ovat ravintolanhoitajat valvoneet järjestystä.

Palkatut järjestysmiehet ovat valvoneet järjestystä yhdistyksen talolla n:o 100, iltasin ja sunnuntaisin, jolloin liike on ollut vilkkaampaa.

Mitään mainittavampaa häiriötä yhdistyksen talolla toiminnan aikana ei ole tapahtunut, jos ei lukuunoteta keväällä 1912 tapahtunutta häiriötä, jolloin muutamat poliisit viedessään huoneustosta ulos erästä päihtynyttä, saivat osan iltamaleisöstä kadulle hurraamaan kun ulosviety pääsi poliiseilta

karkuun. Tästä asetettiin raastuvanoikeudessa syytteeseen kymmenkunta henkilöä ja on juttu tätä kirjotettaessa vielä vireillä. Syytettyjen avustajana oikeudessa on esiintynyt varatuomari Berndt Procopé.

Puhujaseura.

Syksyllä 1891 perustettiin yhdistykselle puhujaklubi. Sen tarkoituksena on ollut kasvattaa jäsentensä henkisiä kykyjä kehittämällä heitä julkituomaan ajatuksensa suullisesti ja kirjallisesti, sekä totuttaa jäseniä järjestettyyn kokouksen menoon. Säännöllisesti on seura varhaisemmalla ajalla toiminut miltei joka talvi, toisinaan laimeammin, toisinaan virkeämmin, mikäli yhdistyksen toimintakertomuksissa siitä mainitaan.

Syksyllä 1903 kun yhdistys jo oli työväen hallussa ja uutta virkeätä väkeä yhdistykseen pääsi liittymään alkoi puhujaseurakin virkeästi toimia sosialidemokratisessa hengessä. Marrask. 8 p:nä hyväksyttiin yhdistyksen kokouksessa seuralle säännöt ja päätettiin klubi-nimitys jättää unholaan, sekä nimitää seura puhujaseuraksi. Tästä alkaen onkin seuran pöytäkirjat säilyneet yhdistyksen arkistossa. Niiden mukaan on seura sitten v:sta 1903 toiminut talvikuukausina, lokak. 1 p:stä toukok. 1 p:ään säännöllisesti, paitsi suurlakon jälkeisenä talvikautena. V:sta 1910 syksystä, ei seura ole enään toiminut. Toimintansa aikana on puhujaseurassa ollut jäseniä korkeintaan 60. Sisäänkirjoitusmaksuksi on säännöissä määrätty 25 p:iä ja jäsenmaksoksi 10 p:iä kk. eli 70 p:iä toimivuodelta.

Seuran käytännöllisestä toiminnasta on ollut yhdistykselle, voipa sanoa koko paikkakunnan työväenliikkeelle, hyötyä, sillä siellä on saatu harjotella kokousten puheenjohtajiksi ja sihteereiksi, on harjoteltu puhumaan ja esitelmöimään, alustuksia

suullisesti ja kirjallisesti kysymyksille antamaan, runoja ja kertomuksia esittämään, sekä kehitetty arvostelukykyä asioita ja esiintyjä arvostelemalla. „Ruoska“-lehti on ilmestynyt, usein arvokkaillakin kirjoituksilla varustettuna. Viikkokronikka tapahtumista on esitetty j. m. s. Siellä on monta hyvää asiaa alulle pantu ja mitä moninaisimmista, vakavista ja leikkillisistäkin kysymyksistä mielipiteitä vaihdettu. Puhujaseuran koulua käyneet eivät konsaan kadu sitä, että ovat aikaansa kuluttaneet joinakin hetkinä, ottamalla osaa seuran toimintaan.

Ompeluseura.

V. 1887 marrask. 16 p:nä perustettiin yhdistykselle ompeluseura varojen kartuttamistarkoituksessa. Yhdistyksen 10-vuotiskertomuksessa mainitaan seuran toimineen vilkkaasti v. 1895 loppuun saakka. Sittenmin on ompeluseura ollut aina arpajaisten edellä toimessa, tehden arpajaisten onnistumiseksi ahkeraan työtä. Ompeluseuralle on yhdistys aina tarpeen vaatiessa myöntänyt varoja tarvittavien aineiden ostamista varten.

Hyvitetty on ompeluseuraa eri aikoina eri tavalla. Tavallisesti ovat saaneet vapaaliput arpajaistilaisuuteen ja arpajaisten jälkeen toimeenpantu vaatimattomat „kekkerit“ heille, kuten muillekin arpajaisten avustajille, joissa sitten on tarjoiltu virvokkeita, — varhaisemmalla ajalla viiniäkin, myöhempinä aikoina ainoastaan raittiusjuomia.

Arpajaisia.

Arpajaisia on yhdistys toimeenpannut taloudellisen asemansa tukemiseksi, mikäli sellaisille on lupia saatu ja niiden taloudelliselle onnistumiselle on edellytyksiä ollut. Seuraava taulukko osoittaa niiden onnistumista:

Vuosi	Muistutuksia	Tulot	Menot	Voitto
1888		1,911 10	1,000 —	911 10
1889		1,584 —	541 54	1,042 46
1890		1,960 95	—	—
1892		1,082 90	—	—
1893		1,107 70	—	—
1894	Ei löydy asiakirjoista tilejä.	—	—	—
1895	" " " "	—	—	—
1897	Voitto noin	—	—	1,000 —
1898	Oli lupa, mutta ei pidetty.	—	—	—
1902	Pyydettiin lupa; ei ole tietoja.	—	—	—
1905	Ei saatu lupaa.	—	—	—
1906		3,152 50	772 66	2,379 84
1907		3,024 45	1,006 31	2,018 14
1908		5,588 66	1,877 11	3,711 55
1909	Jäi tavar. 397 mk. arvosta.	5,999 99	2,633 40	3,366 59
1910	Teatterin arpajaiset.	1,799 35	1,281 44	517 91

Kuten numerot kertovat, ovat arpajaiset saaneet suuren yleisön puolelta koko kauniin kannatuksen. Väkeä onkin arpajaisissa aina ollut runsaasti, josko ne sitten on toimeenpantu huoneustoissa sisällä, tai ulkoilmassa, puistoissa.

Lahjoituksia.

Toimintansa ajalla on yhdistys saanut vastaan ottaa useanlaisia vähäpätöisempiä, mutta myöskin arvokkaimpiakin lahjoituksia. Sellaisista asiakirjoissa mainitaan seuraavat:

V. 1889 on kamreeri A. A. V. Bäckström lahjoittanut kaksi uskonnollista kirjaa ja 10: — mk. rahaa; 1891 kirja-kauppias K. A. Öhrnberg yhdistyksen huoneustoon „Uuden Suomettaren“, „Satakunnan“, „Matti Meikäläisen“, Hufvudstadsbladetin“ ja „Västra Finlandin“; 1892 kauppias V. A. Pihl 2 viulua ja maalari E. Elg kirjakaapin maalausmakson ja v. 1893 maalaillut kulisseeja y. m.; 1896 konsuli F. H. Malin 10 rakennusyhtiön osaketta, à 25: — mk.; 1899 ruuanpitäjä I. Karlsson 5 osaketta ja kapteenin leski Josefina Stén 2 osaketta; 1898 vesitehtailija F. Kumlander 2 osaketta; 1904 räätäli V. Lönngren 1 osakkeen; 1906 kaupanhoitaja Toivo Rintala 1 osakkeen ja noin 100: — mkn saatavan, joka oli syntynyt oikeusjutussa T. y. ja rakennusyhdistyksen välillä, sekä 1909 maalari O. Kursilta öljyvärillä maalatun Karl Marxin kuvan, 130×90 sent. kokoa.

Yhdistyksen kirjastoon, sekä muihinkin yrityksiin on tehty yksityisten taholta pienempiä erilaisia lahjoituksia.

Testamenttilahjoitus.

V. 1898 olivat työmies Viktor Sjöholm ja vaimonsa Anna Margareeta Sjöholm yhteisesti tekemällään testamentillaan määränneet, että heidän jälkeensä jättämä omaisuus lankeaa

Porin Työväenyhdistykselle. Viktor Sjöholmin kuoleman jälkeen kesällä 1898 arvioitiin tuo omaisuus 11,000 mksi. Testamenttia valvottiin Porin raastuvanoikeudessa.

Kun leski Anna Sjöholm hetimiten kuoli miehensä kuoleman jälkeen, hakivat Sjöholmien sukulaiset testamentin rikki, joten yhdistys ei päässytäkään vainajien tahdon mukaisesti heidän omaisuutensa perijäksi.

Rosenlewin rahasto.

V. 1903 lahjoitti patronessa Alfonsine Rosenlew yhdistykselle 5,000: — mk. Rahasto säilytetään „Rosenlewin rahaston“ nimellä ja käytetään sen korot vuosittain kirjaston ja lukusalin ylläpitämiseksi.

K. A. Y:n lahjoitus.

Kun kaupungin 6:ssa osassa v:sta 1888 toiminut Kansan-apuyhdistys v. 1906 lopussa lakkautti toimintansa, päätti se yksimielisesti luovuttaa omaisuutensa, tontit n:rot 1 ja 2 ja niillä sijaitsevat talot, sekä irtaimensa Porin Työväenyhdistykselle. Koko tuon omaisuuden arvo laskettiin silloin olevan 20,477: 30 mk., siitä puhtaana omaisuutena 10,954: 20 mk.

Kun Työväenyhdistys 10 p:nä huhtikuuta 1907 otti tuon lahjoituksen vastaan, otti se samalla vastatakseen Kansan-apuyhdistyksen talojen 9,500: — mk. kiinnelainasta, sekä suostui pitämään talossa tontilla, n:ro 1, yllä lukusalia ja kokoushuonetta niinkauvan kuin talo on T. y:n hallussa, jotka ehdot lahjottajat olivat asettaneet luovutuskirjaan.

Sittemmin kun T. y:s on myynyt nuo talot, on ne täytynyt myydä halvemmalla kuin mitä ne arvioitiin lahjotusta tehdessä.

Osuuskauppa lahjottajana.

Porin Työväen osuuskauppa on myöskin muistanut Työväenyhdistystä. V:na 1904 sai yhdistys kaupan voittovaroista 525: —; 1905, 254: 60 ja 1906 100: — mk.

Apurahoja.

Saman tapaisesti, kuin muutkin yhdistykset ja järjestöt, on Työväenyhdistyksen vuosittain kääntynyt kaupungin valtuuston puoleen pyynnöllä saada avustusta Anniskeluyhtiön väkijuomavoittovaroista. Anomuksia on tehty erilaisiin tarkoituksiin kuten soittokunnan, sairaus- ja hautauskassan, vuokran, rakennusrahaston, lastentarhan, alkeis-, oppi- ja luentokurssien, kirjaston, lukusalin, teatterin y. m. hyvien asiain edesviemiseksi. Vähäsen sentään on Työväenyhdistys päässyt noista varoista osalliseksi, sitä todistaa seuraavalla sivulla oleva tilasto:

Vuosi	Mihin tarkotukseen	Pyydetty	Saatu
1888	Sairas- ja hautauskassaan	500 —	? —
1889	Rakennusavuksi	5,000 —	? —
1890	Sairas- ja hautauskassaan*)	8,000 —	? —
"	Alkeisoppik., luentoja ja käyttövar. vart.	1,300 —	? —
"	Rakennusavuksi kertak. tai 3 vuod. aik.	5,000 —	? —
1891	Sairas- ja hautauskassaan	6,000 —	? —
1892	Soittok., oppikurs. ja vuokraan	1,300 —	? —
1893	" " " " " " " " " " " "	1,400 —	1,400 —
"	Rakennusavuksi joku summa	? —	? —
1894	Soittok., oppikurssit ja vuokraan . . .	1,700 —	600 —
1895	" " " " lukusalille	900 —	900 —
1896	" " " " " " " " " " " "	? —	1,000 —
1897	" " " " " " " " " " " "	1,200 —	1,000 —
1898	" " " " " " " " " " " "	1,000 —	1,000 —
1899	" " " " " " " " " " " "	2,000 —	1,000 —
1900	" " " " " " " " " " " "	1,000 —	— —
"	Lastentarhaa ja työv. kesäretk. varten	? —	2,000 —
1901	Luentoja ja lukusalia varten	700 —	500 —
1903	Kyseessä olevaan tarkotukseen	? —	300 —
1904	Erilaisiin tarkotuksiin	1,000 —	? —
1905	" " " " " " " " " " " "	2,500 —	500 —
1906	" " " " " " " " " " " "	4,800 —	2,250 —
1907	" " " " " " " " " " " "	7,500 —	2,500 —
1908	" " " " " " " " " " " "	15,000 —	1,000 —
1909	" " " " " " " " " " " "	13,500 —	1,200 —
1910	Teatterille, lukusalille ja kirjastolle . .	3,200 —	1,500 —

*) Kaupungin valtuusto myöntänyt sittemmin neljänä eri vuotena, kunakin 2,000: — mk., eli yhteensä 8,000 mkaa. Rahastosta lähemmin toisessa paikassa.

Lahjoitukset ovat olleet tervetulleita yhdistyksen rientojen edistämiseksi ja taloudellisen aseman tukemiseksi.

Avustuksia.

Vointinsa mukaan on Porin T. y:s rientänyt auttamaan tarvitsevaisia ja taistelussa olevia, niin yksityisiä kuin joukkojakin, vaikka periaatteena ei koskaan ole ollut minkään hyvän-tekeväisyyden harjoittaminen.

Muutamille yksityisille yhdistyksen ja puolueen jäsenille on myönnetty ja vielä kerättykin apua sairaus- ja hautaus-tapauksissa.

V. 1903 kerättiin apua „Kalevan Kansan“ siirtolassa Malkosaarella tapahtuneen tulipalon johdosta kärsimään joutuneille. Samana vuonna, kun Varkauden tehtaan työväki joutui työnsulun alaiseksi, myönnettiin kassasta sulkulaisille 50 mk. ja verotettiin jäseniä 25 pennillä miehiä ja 10 pennillä naisia viikossa, niin kauvan kuin sulkua kesti. Samoin kerättiin v. 1904 Voikan tehtaan lakkolaisille avustusta.

V. 1906 myönnettiin Viaporin kapinasta kärsimään joutuneille 10 penniä jäsentä kohti yhdistyksen kassasta. Listoilla myöskin kerättiin, ja ammattiyhdistykset ottivat avustukseen osaa. Samana vuonna kerättiin apua venäläisille pakolaisille. Samoin kerättiin apua 3,000 metallisulussa olevalle työläiselle Helsinkiin.

V. 1907 toimeenpantiin keräykset Laukon torpistaan häädetyille torppareille ja Valkon satamatyöntekijöille. Osakeyhtiöstä, joka osti Laukon lakkolaisille Laurilan tilan, otettiin 5 osaketta, à 10 mk.

V. 1908, suurien metallisulkujen aikana, verotettiin yhdistyksen jäseniä, miehiä 50 ja naisia 25 penniä viikossa, vapaa-

ehtoisesti kerättiin sitä varten lähetetyillä shekkikirjoilla ja suoraan yhdistyksen kassasta luovutettiin 25 mkaa sulunalaisten avustamiseksi. — Samana vuonna luovutettiin takaisin osuuskunta „Kehitykselle“ r. l. siltä tulevat korot osuuksista, yhteensä 33 mk., sekä annettiin Porin sosialidemokratillem kunnallistoimikunnalle vaalivalmistuksia varten 25 mk. ja edellisen vuoden menojen peittämiseksi 100 mk.

V. 1909, Ruotsin suurlakon aikana, verotettiin lakkolaisten auttamiseksi jäseniä 50 pennillä viikossa sekä annettiin suoraan yhdistyksen rahastosta 150 mk. Samoin kerättiin varoja oman vaalipiirin vaalirahastoon. Porin sos.-dem. kunnalllsljärjestön edustajan matkakulut ja päivärahat Kotkan puoluekokouksessa käynnistä kuitattiin niinkään yhdistyksen kassasta. Vaalitaistelua käydessä kerättiin vaalirahastoon huomattavia summia eri keinoilla.

V. 1910 lopulla kerättiin taasen 50 penniä jäseneltä vaalirahastoon ja annettiin 50 % yhden teatteri-illan tuloista samaan tarkoitukseen.

Erilaisiin tarkoituksiin eri järjestöille on yhdistys silloin tällöin luovuttanut huonettaan vapaasti käytettäväksi, m. m. porvarivallan aikana „kansallisille“ vaalikomiteoille ja kokouksille, sekä sen jälkeen m. m. Porin sosialidemokratillem kunnallisljärjestölle ja sen toimikunnille.

Alaistensa ammattiosastojen arpajaiskeräyslistoille on yhdistys pitänyt tapanaan merkitä 10 mk. ja on se noin menetellyt kymmenessä eri tapauksessa.

Tämän yhteydessä voi vielä mainita, että kun maassamme v. 1899 kerättiin apua Tanskan suureen työnsulkuun joutuneelle työväelle ja Porin rauta- ja metallityöntekijät silloin ottivat avustamiseen osaa, toimeenpanemalla keräyksen, lausui Porin T. y:s silloin asian johdosta metallityöntekijöille — kiitoksensa.

Porin Työväen Sairas- ja Hautausapurahasto.

V. 1889 valitsi yhdistys, asiasta ensin keskusteltuaan, valionkunnan laatimaan sääntöehdotusta perustettavaksi päätetylle sairask- ja hautausapurakassalle. Komitean ehdotusta käsiteltiin yhdistyksessä monet kerrat. Rahastoa varten toimeenpantiin iltamia ja pyydettiin kaupungin valtuustolta apurahaa sen pohjarahastoksi. Valtuusto päättikin myöntää 4 vuoden aikana 2,000 mk., yhteensä 8,000 mk.

Kun v. 1890 säännöt valmistuivat ja valtuusto muutamilla muutoksilla ne hyväksyi, päätti valtuusto samalla ottaa rahaston valvontansa alaiseksi.

Rahastossa, jossa on kaksi luokkaa, suorittaa I:sen luokan jäsen kuukausittain 1 mk. 25 p:ää ja II:sen luokan jäsen 75 penniä. I:ssä luokassa maksetaan sairasapua 1 mk. 25 p:ää päivältä 3 kuukauden aikana ja 50 mk. hautausapua; II:ssa luokassa 75 p:ää päivältä 3 kuukauden aikana ja 25 mkaa hautausapua. Sairasapua nauttivan jäsenen ei tarvitse maksaa jäsenmaksua sairauden aikana. „Vapaa-jäseneksi“ otetaan I:een luokkaan kun maksaa 100 mk. ja II:een luokkaan 50 mkaa kertakaikkiaan.

V. 1895 järjestettiin rahasto työväen käytettäväksi. Siitä alkaen ei rahastoon ole kuitenkaan liittynyt kuin kaikkiaan 149 henkilöä. V. 1911 lopulla oli jäsenluku 87. Työväenyhdistys on puolestaan koettanut vaikuttaa siihen suuntaan, että työväestö rahaston etuja hyväkseen käyttäisi.

V. 1911 tilinpäätöksen mukaan oli rahaston tila seuraava: Pohjarahasto, jonka valtuusto on myöntänyt, ja jota ei voida käyttää, 8,000 mk.; vararahaston tili, johon siirretään edellisen korko, 8,911: 67; Sairas- ja hautausapurahaston tili, johon kaikki muut tulot lankeavat 3,513: 80; yhteensä 20,425: 47 mk.

Sananen keskustelukysymyksistä.

Jos lähemmin lähtisi kertomaan kaikista niistä asioista, joita yhdistyksessä sen 25 toimivuoden aikana on keskusteltu, sekä ratkaistu, tarvitsisi se erikoisen tämän laajuisen kirjasen. Tässä siis voi mainita vaan tärkeimmistä.

Valtakysymyksiä. Yhdistyksen asiakirjoja yksinomaan seuraamalla ei voi saada mitään kokonaisuutta yhdistyksen suhteesta valtakysymykseen, t. s., valtiolliseen ja kunnalliseen äänioikeuteen, samoin vaaleihin osanotosta. Se vaatisi laajempaa tutkimusta toisten lähteiden avulla, joita tämän kirjottajalla ei ole ollut aikaa etsiä.

Näistä asioista on keskusteltu kylläkin yhdistyksessä, mutta enimmänsä yleisissä työväenkokouksissa, joista pöytäkirjat eivät ole yhdistyksellä.

Valtiollisen äänioikeuden suhteen porvarissäädyn vaaleissa on oltu varemmin 10 äänen kannalla. M. m. v. 1896, kun evästettiin Tampereen kokoukseen edustajia, lausui jäsenten enemmistö, „että tätä nykyä olisi viisainta järjen, johdonmukaisuuden ja yhteishyvän kannalta asiaa punniten, tyytyä pyrkimään siiheen, että ääniasteikko valtiollisissa vaaleissa saataisiin alennetuksi, mutta ei kokonaan poistetuksi ääntä mieheen vaatimalla, sekä että alennuksessa olisi pyrittävä nykyään yleisesti hyväksyttyyn 10 ääneen“.

Talonpoikaissäädyn vaalioikeudesta ei yhdistys lausunut mitään, se kun oli kaupungin työväestölle ja yhdistyksen edustajille outo asia.

Kun yhdistys v. 1903 liittyi puolueeseen, tuli yhdistyksen kanta selväksi, ja kaikkiin paikallisiin mielenosotuksiin ja kokouksiin, joita yleisen ja yhtäläisen äänioikeuden puolesta toimeenpantiin vapunpäivinä, mutta eritoten v.v. 1905—06, otti yhdistys osaa. Otettiinpa osaa äänioikeuskysymystä valtiopäivillä ratkaistaessa pääkaupungissa toimeenpantuihin mielenosotuksiinkin edustajia sinne lähettämällä.

Kunnallisen äänioikeuden suhteen tuli hyväksyttyä samoin yleisen ja yhtäläisen äänioikeuden periaate ja vaatimus, kun puolueeseen liitettiin.

Vaaleihin osanotto porvarivallan aikana tapahtui suometarlaisuuden lipun alla, niin valtiollisissa, kuin kunnallisissakin vaaleissa. Sen jälkeen on esiinnytty omilla ehdokkailla mikäli vaaleihin on osaa otettu, vaikka liittoutumisia toisten puolueiden kanssa, ei ole sittenkään voitu välttää.

Kunnallisia asioita. Keskusteltu on yhdistyksessä m. m. useina vuosina veroäyriperusteen laskemisesta tai ylentämisestä; kaupungin tulo- ja menoarviosta; kaupungin katujen kiveämisestä suomalaisilla miehillä; työnyälitystoimiston ja lastentarhan perustamisesta; torikaupan järjestämisestä; kunnallisen panttilainaston perustamisesta; väkijuomakaupan järjestämisestä ja rajottamisesta; „sivistyneen“ kättilön ottamisesta kaupunkiin, y. m. y. m.

Muita yleisiä kysymyksiä. Mielenpitoja on lausuttu: Elinkeinolaista; työväen vakuutuskysymyksistä; kauppayhtiön, teollisuuskaupan ja ravintoyhdistyksen perustamisesta; vieraan paikkakunnan väestön Porissa verottamisesta; „Kansallisen säästöpankin“ perustamisesta; kiinteän sillan hankkimisesta Kokemäenjoen yli osuustoiminnalla; työpäivänlyhennys- ja työttömyyskysymyksistä; kesäloman hankkimisesta työväelle; asuntokysymyksistä, sekä monenmoisista raittius- ja siveellisyyskysymyksistä y. m.

Sitäpaitsi on lausuttu mielenpitoja yhdistysten edustajakokouksissa ja puoluekokouksissa esilletulevista asioista, joita

ei tässä tila salli kertoilla, niin mielenkiintoista kuin se olisikin.

Kun ottaa huomioon, että yhdistyksen johtokunta, syyskuun 24 p:nä v. 1887, hyväksyi yhdistyksen „mielilauseeksi“ *„Kärsi olevaa, toivo parempaa“*, ja että tämä periaate säilyi puolitoistakymmentä vuotta, niin voidaan ymmärtää, etteivät keskustelukysymyksien ratkaisut aina voineet olla varsinaisille työnraatajille mieluisia. Siitä on todistuksena monet vastalauseet, joita työntekijät ovat panneet herrojen päätöksiä ja „viisasteluja“ vastaan. Vasta lähes vuosikymmenen on työväestö asiansa pystynyt itse mielikseen ratkaisemaan, ja sillä ajalla niitä on ehditty, ainakin periaatteessa, ratkaisemaan paljon. Kun yhdistys taivaltaa toisen 25 vuotta, voidaan suuria käytännöllisiä voittoja merkitä Porin Työväenyhdistyksenkin historiaan, ja kohottaa lakkia niille työväenliikkeen esitaistelijajoukoille, jotka ovat järjestetyn taistelun herravaltaa vastaan alkaneet.

Silmäys suurlakkoviikon tapahtumiin.

Vaikka Porin Työväenyhdistys suoranaisesti järjestönä ei vaikuttanut lakkoon tavalla tai toisella, ei kuitenkaan silmäysten ohella yhdistyksen toimintaan voi sivuuttaa tuon historiallisen viikon tapahtumia, olivathan ne yhdistyksen jäseniä, jotka lakossa olivat vaikuttavissa asemissa ja yhdistyksen talo se paikka, johon koko viikon toiminta oli keskitettynä.

Lakon alku.

Kun viesti rautatieliikenteen pysäytymisestä Suomen puolella saapui Poriin toukok. 30 p:nä 1905, annettiin suusanallinen kutsu etupäässä kaupungin työväestölle saapua illalla yhdistyksen talolle. Jo ennen klo 8 täytyikin talo tungokseen asti. Kokouksen avasi Oskari Leivo puheella jossa ehdotti, että kutsuttaisiin koolle yleinen maakuntakokous käsittelemään nykyistä asemaa. Asiasta keskusteltaessa ei kuitenkaan tyydytty ehdotukseen vaan katsottiin tarpeelliseksi heti ryhtyä pontevimpiin toimiin. Pyörät seisomaan ja kansa liikkeelle, huomenna klo 12 kaupungin torille, oli pääsisältö puheissa, joita innostuneet työmiehet pitivät.

Komitea valittiin laatimaan ponsia seuraavan päivän kokoukseen. Väkijuomaliiikkeet päätettiin vaatia pidettäväksi kiinni heti aamusta alkaen, siksi kun mielet rauhottuvat, ehdolla „ellei poliisikapteeni niitä sule, tulee kansanjoukko ne sulkemaan“.

Illan kuluessa saapui viestejä Tampereelta m. m. rautatie-liikenteen pysäytymisestä, töitten yleisestä lakkauttamisesta y. m. Kun tämän jälkeen vielä puheita pidettiin, päätettiin mennä aamujunalle ja estää se lähtemästä; vaatia santarmit poistumaan asemalta sekä riisua heiltä aseet.

Kokouksen päätöksistä tietoa viemään lähdettiin kellon käydessä 11:sta kulkueena „Marseljeesia“ ja „Työväenmarssia“ laulaen Seikun sahalle, jossa työt isännöitsijän suostumuksella heti lopetettiin, samoin Vanhalle sahalle, jossa tapahtui samoin. Kun sieltä palattiin, aikoi kansanjoukko mennä myöskin „Satakunta“-lehden kirjapainoon samoin „töitä lopettamaan“. Aikeesta kuitenkin saatiin kiihtynyt väkijoukko luopumaan, ja suunnattiin kulku teatteriravintolaan, jossa vaadittiin ravintola sulettavaksi. Petrellin polttimolle saavut-tua oli siellä jo työt lopetettu. Painoasiamiehen asunnolle mentäessä kaikui kaameat „alas“-huudot hotelli Otavan ja Palokunnan talon kohdalla. Kellon käydessä yhtä saavuttiin painoasiamies A. V. Vesterholmin asunnolle Antink. 24. Kulkueen lähetystö ajoi painoasiamiehen ylös yö-unestaan ja selitti, että työväki katsoo painoasiamiehen viran tarpeetto-maksi ja kielsi hänen sensuroimasta seuraavan päivän sanoma-lehtiä. Painoasiamies ollen samaa mieltä kuin työväkikin, kehotti kuitenkin kääntymään asiassa painoylihallituksen puo-leen. Tämän jälkeen rauhallisesti hajaannuttiin.

Mukana olleen muistista häipymätön on ilta 30 p:nä lokak. 1905. Valtiovallan puolelta äärimmäisyyksiin asti koh-littu kansa tahtoi repiä rikki salvat ja tässä taistelussa rohkeni työkansaa astua rintamaan, uhalla antaa kaikkensa. Ilta oli todistuksena, että työväki voi esiintyä ihailtavan arvokkaasti silloinkin kun se on kiusattua ja kiihdytettyä.

Seuraavat päivät.

Seuraavan päivän aamuna huomattiin, että oli koskettu siihen osaan yhteiskuntakoneistoa, josta riippuu yhteiskunta-

elämän säännöllinen kulku. Työläiset olivat jalkeilla ja tarkastelivat tehtaita, josko kaikki pyörät seisoivat. Siellä missä ei oltu töitä lopetettu, armotta viskottiin vettä pesään tai ruuvattiin koneistosta jokin laakeri irti ja otettiin takavarikkoon. Klo 8 aamulla suunnattiin kulku rautatien asemalle estämään junan lähtöä. Veturi jo puhkui lähdössä Tamperetta kohden. Vaatimuksena esitettiin: veturi talliin ja höyry laskettava pois pannusta. Asianomaiset eivät aikoneet tuon monituhatlukuisen joukon vaatimusta huomioon ottaa, mutta kun junan lähettäminen *vakavasti* kiellettiin, ei sitä lähetetty. Mäntyluotoon lähetettiin juna klo 10 ajoissa. Tästä kiihtyi mielet. Lähetettiin lähetystö klo 12 asemalle evästyksellä „että ellei koneen kuljettaja laske veturista höyryä pois, on lähetystön se tehtävä“. Ilman komitealle määrättyä toimenpidettä lakautui liikenne Porin radoilla, ja klo 8 illalla ilmoitti rautatieläisten lähetystö kansankokoukselle Työväenyhdistyksen talolla, että rautatieläiset ovat yhtyneet suurlakkoon ja jatkavat sitä niin kauan kuin muillakin aloilla työlakkoa vallitsee.

Osa kouluja lopetti myöskin jo aamulla työnsä opettajain ensin selitettyä oppilaille kansanliikkeen tarkoitusta. Toisissa kouluissa yritettiin opetusta jatkaa, mutta kun oppilaat sitä vastenmielisesti seurasivat, sulettiin nekin myöhemmin.

Edellisenä iltana valittu komitea kokoontui klo 10 laatimaan ponsia klo 12 pidettävälle kansankokoukselle. Klo 11 kokoontui Työväenyhdistyksen huoneusto tungokseen väkeä, jossa voitiin pitää valmistavaa kokousta. Silloin valittiin m. m. kulkueelle marsalkat, joiden tehtävänä oli ensin järjestyksen ylläpito kulkueessa. Rautatieläisten „uppiniskaisuus“ oli myös esillä ja ennenmainittu lähetystö pantiin liikkeelle.

Kun läheiset kadut, sekä talon pihamaa jo oli tungoksessa väkeä, sekä kaikki mahdolliset vallankumoukselliset liput kätköistään etsitty, sekä niiden perään järjestäydytty, lähdettiin liikkeelle Rauta- ja metalliammattiyhdistyksen soittokunnan soittaessa. Kauppatorilla, jossa kokous sitten pidettiin,

pidettiin neljä puhetta ja hyväksyttiin asianmukaiset jyrkät ponnet. Ponnet sittemmin painoasiamiehen hyväksymänä painettiin ja levitettiin.

Kulkueena lähdettiin sitten viemään tietoa ensin pormestariille raatihuoneelle erovaatimuksesta, joka kokouksessa oli hyväksytty. Kun pormestaria ei kuitenkaan tavattu, luettiin raatihuoneen rappusilta uudelleen hänen erovaatimuksensa. Sen jälkeen menttiin venäläiselle piiritoimistolle Eteläpuistokatu nro 16. Pitkän kinastelun jälkeen, joka tapahtui piiritoimiston päällikön ja kansanjoukon lähetystön välillä, poistivat venäläiset sotilaat päällikkönsä käskystä toimiston kyltin ja sulkiivat toimiston kadun puoleiset ovet. Sitten menttiin santarmi-toimistoon Elisabetinkatu nro 9. Täällä esitettiin kansankokouksen päätös santarmiupseeri Krivoschej'lle, joka kieltäytyi mistään keskustelusta ennenkuin poliisikapteeni saapuu paikalle. Kun kapteeni Öhman saapui pitemmän odotuksen jälkeen, oli monituhathenkinen väkijoukko jo hyvin kiihtynyt. Kapteeni Öhmanin tiedusteltua kolme eri kertaa, mitä kansanjoukko tahtoo ja sai hän joka kerta astauksen, että vaaditaan santarmilaitoksen lakkauttamista ja vielä viimeisellä kerralla lisättiin, että myös vaaditaan santarmiston aseet takavarikkoon. Hetken väiteltä ja kansanjoukon yhä mieltään osottaessa luovutti santarmiupseeri Krivoschej kaksi miekkaansa ja revolverin väkijoukolle. Vaadittiin kaikkien santarmien aseita. Santarmi Ivan Bjelotjeloff, joka oli siviilipuvussa kansanjoukossa, lähti oppaana lähetystön mukana santarmien asunnolle etsimään aseita. Kun aseet kaikki oli tuotu kulkueelle, palattiin Työväenyhdistyksen talolle, jossa santarmien aseet annettiin eri henkilöiden säilytettäväksi.

Kun lakkoa oli päätetty pitkittää ja se oli näin suureksi laajentunut, valittiin nyt 10-miehininen lakkokomitea.

Illalla klo 8, kun taasen kokoonnuttiin, esitettiin siellä tiedonanto lakkoliikkeen kehityksestä pääkaupungissa, ja tieto, että senaatti on sähköiteitse pyytänyt valtiopäiväkusumuksen

julkaisemista ja että prokuraattori on esittänyt kenraalikuvernöörille, että viranomaiset pidätettäisiin sekaantumasta lakko-
liikkeeseen. Samalla päätettiin lähettää tieto pääkaupunkiin
paikkakunnan tapahtumista, samoin kokouksessa esitetyt
ponnet.

Kansalliskaartia päätettiin ryhtyä järjestämään, kun poliisia
pidettiin epäluotettavana ja sitäpaitsi ei niitä päivän kuluessa
oltu nähty passipaikoillaan. Kuhunkin kaupunginosaan ase-
tettiin esimies, jotka saivat valtuuden ottaa apulaisia tarpeel-
lisen määrän. Esimiesten ylipäälliköksi valittiin räätäli • Juho
Virtanen. Kokouksessa suostuttiin myös rautatieläisten pyyn-
töön, että Mäntyluodolla olevat rautatieläiset saavat tulla
veturilla kotiin. Kun saatiin tietää, että Tampereelta aamulla
klo 10 lähtee pääkaupunkiin entisten valtiopäivämiesten mat-
kassa työväenedustajia, päätettiin menetellä samalla tavalla
ja valittiin sitävarten viisi edustajaa. Heidän piti lähteä
aamulla niin aikaseen että olisivat ehtineet tamperelaisten
mukaan. Edustajain, enempää kuin ent. valtiopäivämiesten
lähdestäkään ei kuitenkaan tullut mitään lakon aikana. Kir-
jaltajayhdistys ilmotti myös kokouksessa yhtyneensä lakkoon
Kirjaltajaliiton määräyksestä.

Päivän kuluessa odotettiin kansallismielisten taholla väki-
valtaisuuksia tapahtuvan, sillä jo aamulla aikaiseen oli „Suoma-
laisen Klubin lähetystönä“ eräs tohtori ja eräs pastori eräi-
den henkilöjen luona pyytämässä, että vaikuttaisivat siten,
ettei työväki suurlakkoon ryhtyisi. Odotettuja levottomuuksia
ei kuitenkaan tapahtunut. Ihmisinä kohdeltiin niitäkin, jotka
siihen asti oli pidetty kansan vihollisina. • Kansan itsensä
ylläpitämä järjestys säilyi mallikelpoisena. Ei kuitenkaan tie-
detty mitä seuraavat päivät tullessansa tuovat.

Marrask. 1 p:nä yritettiin lyseossa alkaa opetus. Oppi-
laitten pyynnöstä määräsi lakkokomitea koulut pidettäväksi
niin kauvan sulettuna kun lakkoa kestää, samoin sulettiin
postikonttori, vaadittiin pika-ajurit lakkauttamaan ajonsa,

sulettiin eräs apteekki, josta oli myyty denaturoitua spriitä, ja klo 11 lopettivat kauppa-apulaiset työnsä. Raastuvanoikeuden II:sta osastoa kehoitettiin lopettamaan myös istuntonsa.

Klo 12 kokoonnuttiin täasen yhdistyksen talolle, josta kulkueena mentiin kauppatorille, jossa hetken tärkeydestä ja arvokkaan esiintymisen välttämättömyydestä puhuttiin. „Pormestari-kysymystä“ myös selvitettiin syystä, kun „kansallismielisten“ taholta oli väitetty, ettei pormestari olekkaan laitton virkamies. Paremmasta kokoontumispaikasta keskusteltiin. Ehdotettiin kirkkoa ja teatteria, joita molempia kannatettiin. Huutoäänestyksellä hyväksyttiin teatteri.

Klo 2:si oli kutsuttu kaupungin valtuusto koolle. Kokouksessa valtuusto lausui myötätuntoisuutensa kansanliikkeelle, sekä päättivät yhtyä kansan vaatimuksiin. Vallinneesta hyvästä järjestyksestä annettiin myöskin tunnustus. Majotuslautakunnalle kun oli ilmotettu ehkä tilattavan paikkakunnalle sota-vaakeä, katsoi valtuusto „että sellainen toimenpide on sekä vaarallinen että tarpeeton“. Kansalliskaartin muodostamisesta tehtiin päätös ja myönnettiin tarkoitukseen varoja. Pöytäkirjan otteella ilmotettiin valtuuston päätöksistä lakkokomitealle.

Klo 5 kokoonnuttiin raatihuoneen puiston läntiselle sivustalle, jolloin teatteritalon verannalta puhuttiin, luettiin viestejä ja esitettiin valtuuston päivällä tekemät päätökset.

Iltaisessa istunnossa asetti suurlakkokomitea puolestaan kansalliskaartin johtokuntaan 10 miestä, jotka valtuuston asettamien kymmenen miehen kanssa saivat toimekseen kaartin järjestämisen.

Kun saatiin tietää että santarmiupseeri Krivoschej y. m. lähettelevät venäläisen sähkösanomatoimiston välityksellä sähkösanomia ja vielä ilmotettiin, että rautatien sähkölennätin on lakkokomitean käytettävissä, päätettiin venäläisen toimiston ovet sulkea ja sinetöidä.

Päivän kuluessa saapui sähkösanomia Helsingistä ja esitettiin ne kansankokouksissa. Lakkokomitea oli nyt alkanut

säännölliset kolme kertaa päivässä tapahtuvat istuntonsa. Kansalliskaarti lähetti jo „passimiehiänsä“. Lähes kaikilla oli jo jotain tehtävää. Päivä oli kulunutkin edeltäjänsä arvokkaammin. Korkeimpana lakina oli se mitä kansa tahtoi ja paljon sitä tosiaan ei silloin tahdottu.

Marrask. 2 p:nä heti aamulla sulettiin sinetillä venäläisen sähkösanomatoimiston toinen ovi, syystä, että siellä oli käsitelty yöllä tulta ja sinne oli pari virkailijaa pyrkinyt sisälle. Kun yhtä ja toista pienempää häiriötä oli tapahtunut, päätti kaartin johtokunta lakkokomitean suostumuksella käyttää kaupungin tyrmää sellaisille häiriön tekjille tarpeen vaatiessa. Mitään sellaista ei kuitenkaan sitten koko lakon aikana tapahtunut, että tyrmän käyttäminen olisi tullut kysymykseen.

Klo 10 a.-p. pidettiin palvelijattarien kokous, jolloin he järjestivät lomansa klo 12—2 ja 5—7 i.-p.

Kun ilmeni, että jotkut tahtoivat saada rikotuksi sitä yhteistunnetta, joka oli saavutettu, asetti kaartin johtokunta ja lakkokomitea 7-miehisen komitean pitämään silmällä tuollaisia yrityksiä.

Kun Tampereelta oli ilmotettu, että sieltä klo 8 a.-p. lähtee varmistusjuna Mäntyluotoon ja sähkösanoma oli lyhyt ja epäselvä, eikä sieltä vastattu kysymykseen: „ketä seuraa mukana?“, lähetettiin Friitalaan vastaanottajat. Rautatieläiset ilmoittivat myös, ettei mitään junaa vast'edes ilman Tampereen ja Porin suurlakkokomiteojen lupaa liikkeelle lähetetä Porin radoilla.

Aamupäivällä pitivät rautatieläiset kokouksensa rautatien asemalla, josta sitten kulkueena lähtivät suureen kansankokoukseen Raatihuoneen puistoon. Tämä kulkue laulullaan sai aikaan suuren kokouksen osanottajien keskuudessa, — jännitetyin mielin kun puheita kuuntelivat, ja kun eräs henkilö vielä huusi: „Kasakat tulevat“, — hirveältä näyttävän paniikin. Voimakkaasti puhumalla saatiin mielet jälleen tasapainoon. Kukaan tuossa paniikissa ei pahemmin loukkaan-

tunut. Paniikin jälkeen korjattiin kokouspaikalta sateenvarjoja, hattuja, kalosseja y. m. ja omistajat saivat niitä sitten jälkeinpäin periä kaartin kansliasta.

Kokouksessa esitettiin m. m. Helsingissä kansankokouksen hyväksymät ponnet, sekä tiedonantoja, että Helsingin poliisilaitos on kansalliskaartin hallussa, ja että poliisit ovat lakossa ja luovuttaneet kaartille 400 asetta. Samoin esitettiin kaartin johtajan kapteeni Kockin tiedonanto, että veturit ja junat ovat ainoastaan hänen luvallaan käytettävissä.

Lakkoa, jota oli tiistain kokouksessa päätetty pitkittää ainoastaan keskiviikko-iltaan, päätettiin nyt pitkittää sunnuntai-iltaan asti. Muistutus annettiin myös vaivaishoitolautakunnalle syystä, että köyhäintalon hoidokkailla oli lakon kestäessä teetetty töitä.

Iltapäivällä oli työläisnaisten kokous yhdistyksen talolla, jossa käsiteltiin kysymystä naisten äänioikeudesta. 22-henkinen komitea valittiin asiaa pitämään vireillä.

Kun postilaitoksessa ei oltu toteltu lakkokomitean määräystä laitoksen kiinnipitämisestä, annettiin kaartin II:sen kaupunginosan päällikön toimeksi sulkea laitos sineteillä. Samoin sulettiin poliisilaitos naulaamalla ovet kiinni.

Illalla klo 5 suuressa kansankokouksessa esitettiin „Punainen Julistus“ ja otettiin se vastaan valtavilla „eläköön valankumous“-huudoilla, samalla kun entiset, vaikkakin lähes saman sisältöiset ponnet peruutettiin. Kolmessa kirjapainossa painettiin sitten julistusta noin 80,000 kappaletta ja lähetettiin kaikkialle ympäristöön, vieläpä Etelä-Pohjanmaalle saakka.

Kun „Punanen Julistus“ sähköiteitse Poriin saapui, oli sen loppuun liitetty: „Perustuslailliset yhtyneet! Innostus suunnaton! Kaikki liittykööt!“

Tämä vaikuttikin sen, että seuraavina päivinä oli käymässä vielä vahvimmat virtaukset täydelliseen yksimielisyyteen ja yhteistoimintaan.

Klo 6 i.-p. oli Nuorten Miesten Kristillisellä Yhdistyksellä kokous. Keskusteltiin kansanliikkeestä ja „yhteistoiminnasta suomalaisten ryhmien välillä“. Illalla myöskin tarjottiin „kansallismielisten“ taholta lakkokomitealle apua kansankokousten ohjelmoin suorittamisessa.

V. P. K:n talolla pidettiin myös eri puolueyhymien, paitsi työväen, yhteinen kokous ja hyväksyttiin siellä m. m. „Punanen Julistus“.

Päivä päättyi siis siten, että rikkaat päättivät yhtyä täydellisesti kansanliikkeeseen ja hyväksyä köyhien punaisen vallankumousjulistuksen.

Maalisk. 3 p:nä antoi lakkokomitea määräyksen, että apteekit ovat myös sulettavat päivittäin klo 11 a.-p. Rautatieläisille annettiin toimeksi pitää juna lähtövalmiina viemään edustajia ja entisiä valtiopäivämiehiä Helsinkiin.

Katkeruus, mikä poliisilaitosta vastaan oli mustina vuosina kytenyt, puhkesi tänään ilmi, ja kansan vaatimuksesta päätti kaartin johtokunta ja lakkokomitea, että poliisien aseet on otettava kaartin haltuun. Aseet kerättiin poliisikonttoriin, josta ne sitten tuotiin laatikkoon pakattuna kaartin kansliaan Työväenyhdistyksen talolle.

Suuressa kansankokouksessa klo 12 selitettiin, että sinivalkoista lippua ollaan oikeutetut käyttämään. Esitettiin viestejä ja puhuttiin niiden johdosta.

Suomalaisella Yhdistyksellä oli kokouksensa klo 1 päivällä. Keskusteltiin vallankumousliikkeestä ja hyväksyttiin „Punanen Julistus“. Samoin teki Suomalainen Klubi, jättäen päätöksestään pöytäkirjan otteen lakkokomitealle.

Poliisikapteeni pyysi lakkokomitealta, että hän saisi lähettää läänin kuvernöörille seuraavan sähkösanoman: „Poliisilaitos sulettu. Aseet otettu. Kaikki rauhallista“. Lakkokomitea ei katsonut tarpeelliseksi sen lähettämistä, vaan palautti perin kapteeni Öhmanille.

Päivän kuluessa julkaisi lakkokomitea sähkösanomia, joita oli

tullut Pietarista ja Varsovasta, sekä Helsingistä y. m. Suomesta, kaikki koskevat lakkoliikkeen voittoisaa kulkua. Sähkötiedot, joita höysti monellaiset kulkupuheet, saivat aikaan sen, että kulkueissa punaisten vallankumouslippujen perässä kulki „Marseljeesia“ hyräten pahin porvari rääsäyisen työmiehen rinnalla. Ruvettiin jo puuhaamaan muutamilla tahoilla lisäjäseniä suurlakkokomiteaankin, siellä kun oli 9 sosialidemokratia ja 1 sosialivallankumouksellinen. Alphan talolla pidettiin asiasta kokous ja seuraavana päivänä esitettiin asia lakkokomitealle.

Marrask. 4 p:n aamulla teki kaartin johtokunta lakkokomitealle esityksen lakon lopettamisesta. Sellaista olivat muutamat työnantajat toivoneet. Lakkokomitea ei ottanut ehdotusta vielä huomioon. Kansankokouksessa klo 12 selitettiin komitean kantaa lakon lopettamiskysymyksessä. Selitys hyväksyttiin „hyvä“-huudoilla.

Kun suurlakkokomitealle aamulla ilmotettiin, että santarit ovat nälän ahdistamina kotonaan, eivätkä uskalla lähteä liikkeelle kun ei heillä ole siviilipukuja, antoi lakkokomitea kaartin johtokunnalle määräyksen, että hankkivat santarmeille siviilipukuja ja avustavat heitä ruuan saamisessa. Poliiseista tehtiin samallinen huomautus, mutta jätettiin se huomioon ottamatta, kun katsottiin heidän oman paikkakunnan henkilöinä olevan toisellaisessa asemassa.

Aamupäivällä pitivät raittiuden harrastajat Alphan talolla kokouksen, jossa päätettiin, että väkijuomakaupat ja ravintolat ovat pidettävät sulettuina niin kauvan kuin kansaneduskunta laatii uudet väkijuomalait. Kokouksen osanottajat lähtivät kulkueena suureen kansankokoukseen, matkalla yhtyen Työväenyhdistyksen talolta tulevaan kulkueeseen. Perillä esitettiin heidän pontensa ja hyväksyttiin ne raikuvilla „eläköön“- ja „hyvä“-huudoilla. Tilaisuudessa pidettiin myös puhe Venäjän vapaudenliikkeistä aina vuoden 1825 dekabristain kapi nasta lakkoaikaan saakka.

Kaupungin valtuustolla oli myös kokous, jossa lakon lopettamisesta keskusteltiin. Valtuusto päätti lausua toivomuksenaan, että työt sunnuntai-illasta pantaisiin käyntiin siten, että klo $\frac{1}{2} 5$ — $\frac{1}{2} 8$ iltasin olisi vapautta, jotta työläiset voisivat ottaa osaa kansankokouksiin.

Illalla oli suuri kansankokous työväenyhdistyksen talolla, jossa keskusteltiin lisäjäsenien valitsemisesta lakkokomiteaan. Vaikka kokouksessa oli kaikkiin puolueisiin kuuluvia, katsottiin ehdotus kuitenkin tarpeettomaksi, koska „komitea oli toiminut tunnollisesti ja arvokkaasti“. Kiitoksia lausuttiin komitealle eri puolueiden taholta. Samassa kokouksessa keskusteltiin myös niiden avustamisesta, jotka olivat joutuneet puutteeseen lakon takia. Erityinen komitea järjestikin sitten puutteessa olevien avustusta.

Poliisit pitivät päivän kuluessa kokoustansa II:ssa poliisivartiokonttorissa. Heidän lakkokomitealle jättämässään pöytäkirjassa sanotaan m. m.: „Yksimieliseksi päätökseksi tuli, että kannatamme täydellisesti lakkoa, emmekä toimi sitä vastaan.“

Suomen Naisyhdistyksen Porin osasto samoin pöytäkirjan otteella ilmotti yhtyvän „suureen vapausliikkeeseen“.

Porin Talonomistajayhdistys Raittiusliiton huoneustossa pitämässään kokouksessa yhtyi „yleiseen vallankumousliikkeeseen“ ja lausui „lakkokomitealle tunnustuksen mallikelpoisesta järjestyksestä kaupungissa“.

Sunnuntaina maalisk. 5 p:nä oltiin edelleen odottavalla kannalla lakon lopettamisesta. Odotettiin pääkaupungista tietoja. Kun niitä ei saapunut, lähetti lakkokomitea lähetin veturilla Helsinkiin. Matka ei kuitenkaan onnistunut syystä, että Tampereelta vastaantulevan porilaisten rautatieläisten junanmiehistö pidätti lähetiltä veturin Siuron asemalla. Kello 12 pidetyssä kansankokouksessa esitettiin viestejä eri kaupungeista. Nyt oli jo saapunut Helsingistä lyhyt sähkötieto „Manifesti annettu. Senaattorien erohakemukset hyväksytty.“

Valtiopäivät kutsuttu kokoon jouluk. 20 p:ksi“, sekä luettelo väliaikaisen hallituksen senaattoriehdokkaista. Toinen sähkö-tieto oli Tampereelta, joka kertoi m. m. manifestin sisällön ja sen esittelystä „Slava“-laivalla. Kun viestit oli luettu, soitti soitto-kunta „Jumala ompe linnamme“ ja laulukuoro lauloi „Sota-rukouksen“. Mieliala oli ylevän juhlallinen, kun tiedettiin, että tehty työ ei ollut hukkaan mennyt, vaikkakaan ei kaikki köyhien vaatimukset vielä olleetkaan toteutuneet.

Nyt kun suurlakkokomitea huomasi, että suuressa osassa työväkeäkin oli halu palata jo töihin, otti se asian esille klo 2 pitämässään kokouksessa. Klo 5 pidetyssä kansankokouk-sessa esitti komitea seuraavan julistuksen hyväksyttäväksi:

„Kuten kaikkialta maastamme viestit osottavat, on koko Suomen kansa taistellut kovan taistelun viime viikon kuluessa vapautensa ja oikeutensa puolesta. Vielä ei meillä tosin ole täyttä varmuutta siitä, että tämä taistelu tulee viemään täydelliseen voittoon kaikissa yksityis-kohdissa, mutta paljon on kuitenkin ehditty aikaan saada. Santarmisto virastona on maassamme kaikkialla lopetettu, samaten piiritoimisto. Iso osa laittomia virkamiehiä virastoistamme todellisuudessa karsittu. — Sana-, paino-, yhdistymis- ja kokoontumisvapaus on olemassa ja hirmu-vallasta riippuvan poliisilaitoksen syrjäyttäminen, sekä kansalliskaartin asettaminen takaa ainakin toistaiseksi voittojemme pysyvyyden. Vaikka ei siis taistelu ole läheskään loppuun suoritettu, niin ehdottaa suurlakko-komitea kuitenkin, ei tarkoituksessa luopua vaatimuksistamme, vaan ainoastaan voimien säästämiseksi:

1) että oikeudet, virastot, yleiset laitokset ja koko kansa tässä kau-pungissa ja sen ympäristössä tästä t. k. 5 p:n illasta klo 8 luettuna, toistaiseksi ja kunnes kansa toisin päättää, ryhtyisivät aselepoon, s. o. osittaiseen työhön, nim. klo 8 illalla ja klo 4 päivällä välisenä aikana, paitsi väkijuomamyymälöitä ja väkijuoma-anniskeluja, jota vastoin aika klo 4 ja klo 8 välillä iltapäivisin, joka päivä, varataan yhteisiä kokouksia varten;

2) että poliisilaitos yhä edelleen pidetään syrjäytetyssä asemassaan ja kansalliskaarti pitää huolen järjestyksestä tavalla tai toisella;

3) että suurlakkokomitea pidetään täydessä voimassaan kunnes kan-sankokous toisin päättää, että se nauttii kohtuullisen palkan ja ettei sen jäsenet saa silti kadottaa työpaikkojaan;

4) että se määrää kansalaisia, jonka kansalliskaarti tarvitsee järjestyk-

sen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi, palkataan, ja on heidät töihinsä takaisin otettava, kun kaarti ei heitä enään tarvitse;

5) ettei tämä päätös koske rautatieläisiä, sillä heidän lakkonsa on yleisestä lakosta riippumaton, eikä kirjaltajia, joilla on oma liittohallinto;

6) että kansalaiset tarvittaessa heti ovat valmiit uudelleen ryhtymään täydelliseen lakkoon ja sitä jatkamaan vaikkapa henkensä uhalla.

Olemme tämän omakätisesti allekirjottaneet;

Porin suurlakkokomitea:

O. Leivo.

A. Elmén.

V. Järvinen.

I. Numminen.

E. Malmberg.

A. Leikko.

I. Pohjola.

I. Lehtonen.

J. E. Rosengren."

Julistus hyväksyttiin valtavilla „hyvä“-huudoilla, Sen jälkeen pidettiin useita tilaisuuteen sopivia puheita. Ikävintä oli tässä vakavassa tilaisuudessa se, että oli vähällä tulla samallinen paniikki kuin oli keskiviikon kokouksessa. Kun eräs suomalaiseen puolueeseen kuuluva herrasmies luki „Tampereen Suomalaisen klubin julkaisu“ ja sitä alettiin alhaalla väkijoukossa levittää painettuna, alkoi väkijoukossa liikehtiminen, joka kävi uhkaavaksi. Vakavalla ja voimakkaalla puhumisella kuitenkin saatiin häiriö ohi menemään. Menetelystä lausuttiin ankara paheksuminen sen toimeenpanijoille.

Illalla klo 8 alkoivat koneet taasen käydä. Ennen koneiden käyntiinpanoa ehtivät koneenkäyttäjät merkitä kantansa suurlakkoon nähden. Porin Koneenkäyttäjähdistys oli pitänyt päivällä kokouksen, jossa päättivät „täydellisesti kannattaa suurlakkoa ja toimia lakkokomitean määräysten mukaan“.

Marrask. 6 p:nä oli jo yksimielisesti seurattu edellisen illan päätöstä töihin paluusta. Lakkokomitea ryhtyi aamulla töihin. Päivällä laadittiin saapuneiden viestien perusteella lakon lopettamisjulistus. Se esitettiin ja hyväksyttiin klo 5 i.-p. pidetyssä kansankokouksessa. Julistus oli seuraava:

„Taasen on meille saapunut uusi viesti, joka osottaa, että olemme voittamaisillamme, ellemme jo voittaneet, ainakin pääasiallisimman vaatimuksemme, *vapauden* ja *oikeuden*; että Suomen maasta on uudelleen

tulemaisillaan järjestetty yhteiskunta. Suomen kansa on uudelleen kohotettu perustuslakien mukaan hallittujen kansakuntien joukkoon. Sanomia on tosin lyhyt, vaan sen alkuperä, „Kansallislakon keskuskomitea Helsingissä“, on suurlakkokomitean mielestä siksi luotettava, ettemme voi olla seuraamatta siinä annettuja viittauksia vastaiselle toiminnallemme. Kuten muistamme, olemme tamperelaisten esimerkkiä noudattaen, jättäneet suuren vallan pääkaupungin asukkaalle siinä taistelussa, jota tätä nykyä taistelemme. Että pääkaupungin asukkaat ovat tämän vallan vastaanottaneet, osottaa jo sekin, että he ovat asettaneet keskuskomitean. Tämä keskuskomitea on kysymyksiimme lakon jatkamisesta ja yksimielisyydestä vastannut näin:

„Helsinki, marrask. 5 p. klo 10,11 i.-p.

Suurlakkokomitea Pori.

Täällä lakko hyvässä kunnossa. Perustuslailliset ja suometarlaiset eronneet lopullisesti kaikki. Järjestys mallikelpoinen. Jos asiat kääntyvät uudelle tolalle, annetaan tieto.

Kansallislakon keskuskomitea.“

„Helsinki, marrask. 6 p. klo 2,10 i.-p.

Lakkokomitea Pori.

Lakko keskeytetään tänään kello 2. Kansalliskaartin päälliköksi kapteeni Kock. Väkijuomaliikkeet kiinni. Korvaus lakkolaisille.

Kansallislakon keskuskomitea.“

Miksi Helsingissä näin on päätetty, sitä emme tosin tiedä, mutta kun keskuskomitea on ryhtynyt aselepoon, ei meilläkään liene syytä voimiamme rasittaa, päinvastoin olisi suoranaisesti väärin toimia oman aikaansaamamme keskuskomitean päätöksiä vastaan. Senvuoksi ehdotamme kansalaiskokoukselle:

1) että lakko toistaiseksi keskeytetään kokonaan, paitsi mikä koskee väkijuomien, sekä oluen ja portterin valmistusta, myyntiä ja anniskelua, jossa suhteessa yleisen turvallisuuden vuoksi lakkoa on pitkitettävä, kunnes järjestyneet olot palautuvat ja laki siitä toisin määrää;

2) että kansalliskaarti toimii yksinomaisena järjestyksen valvojana niin kauan kun keskuskomitea katsoo yleisen turvallisuuden ja hyvän järjestyksen tätä vaativan;

3) että lakkokomitea tästälähin toimii ainoastaan iltasin päivätöitten loputtua, vaan puheenjohtaja on oikeutettu kutsumaan komitean kokoon muulloinkin, jos tarve vaatii, ja

4) että koko kansa tarvittaissa heti on vamis uudistamaan nyt keskeytynyt lakko.

Porissa, 6 p:nä marrask. 1905.

Suurlakkokomitea.“

Suurlakko Porissa julistettiin näin päättyneeksi.

Se osa kansasta, joka jo tunsii voittojen tuovan itselleen tuntuvampaa etua, liputti asuntonsa ja valaisi illalla akkunansa. He viettivät riemujuhlaa. Laitakaupungilla oli pimeää, synkkää. Siellä vallitsi yhä edelleen köyhyydestä johtuva alakuloisuus.

Jälkitoimet.

Suurlakosta kerrottaessa ei voi olla mainitsematta muutamista asioista, jotka lakon jälkeen tapahtuivat ja olivat yhteydessä lakon kanssa. Niistä tässä joku sana.

Marrask. 6 p:nä tiedusteli läänin kuvernööri santarmien asemaa. Lakkokomitea antoi sähkösanomalla selityksen. Seuraavana päivänä antoi lakkokomitea pyynnöstä santarmeille seuraavan „passin“:

„Täten oikeutetaan Porin kaupungissa oleskelleet kuusi (6) santarmia, ynnä ratsumestari Krivoschej ja heidän perheensä matkustamaan täältä Helsinkiin ja suositetaan heitä matkalla ei ainoastaan viranomaisien, vaan myöskin kunkin kansalaisen suojeluksien.

Pori, marrask. 7 p:nä 1905.

Porin suurlakkokomitean puolesta:

O. Leivo.

E. M. Malmberg.

Aseitaan he myöskin pyysivät, mutta suurlakkokomitealla ei niitä ollut oikeus luovuttaa. Vasta myöhemmin lähetettiin ne Helsinkiin osotteella: Kenraalikuvernöörin kanslia.

Tiistaina alkoi säännöllinen toiminta Porin asemalla ja radoilla. Sanomalehdet myös ilmestyivät.

Marrask. 8 p:nä lopetti kansalliskaarti pitkien neuvottelujen jälkeen toimintansa ja poliisi ryhtyi toimeensa.

Marrask. 9 p:nä oli suuri kansalaiskokous Työväenyhdistyksen talolla, jossa keskusteltiin palkkojen maksamisesta työväelle lakon ajalta. Suurimmissa teollisuuslaitoksissa oli jo luvattu palkka maksaa. Sanomalehtikirjotuksella päätettiin kääntyä kaikkien työnantajien puoleen asiassa. Kuvernööri

rille päätettiin myös lausua toivomus, että väkijuomaliikkeen pidetään sullettuna jälkeen marrask. 14 päivänkin, johon asti ne ennen oli määrätty suluksi.

Raittiusväellä oli samasta asiasta kokous 11 p:nä. Yhteinen lähetystö kävi asian johdosta kuvernöörin puheilla. Toivomusta ei otettu huomioon. Kansan säätämä kielto laki kesti näinollen ainoastaan ummelleen kaksi viikkoa.

Kaupungin valtuuston kokous pidettiin 9 p:nä. Keskusteltavana oli m. m. Kansalliskaartin palkkausasiat. Kokouksessa pyysi myöskin apteekkari Johan Nevander pöytäkirjaan merkittäväksi seuraavan lausunnon:

„Herra Puheenjohtaja! Herrat kaupungin valtuusmiehet!

Kun nyt ensi kertaa kokoonnumme niiden historiallisten tapausten jälkeen, joiden kautta Suomen kansa jälleen on kohotettu kansakuntien joukkoon, niin ollen valtuuston vanhin jäsen, tunnen itseni kehoitetuksi täälläkin, tässä kokouksessa, julkilausumaan, kuten olen vakuutettu, kaikkien meidän sydämmellisen ilon siitä, että taas olemme vapaita, että voimme rakkaalle isänmaallamme runoilijan kanssa lausua: „Ain ollos onnen vaihdellen, sä vapaa riemuinen.“

Minä luulen, että tahdomme kaikki, jotka olemme tänne kokoontuneet, esiintuoda julkisen kiitoksemme niille työmiehille ja naisille siitä suurenmoisesta aatteesta, joka heidän toimestaan, aineellisista ja henkisistä uhrauksista huolimatta, on toteutettu ja jonka urotyön ympärille koko Suomen kansa nyt on kerääntynyt iloiten, että vapauden pyhä hetki taas on koittanut, että oikeus ja totuus on voittanut väkivallan ja sorron. Myöhään, — ei koskaan, tämä suurtyö ole haihtuva historian lehdiltä, ja me, jotka olemme eläneet tämän vapautumisen aikana, sanokaamme kaiken Suomen kansan keralla: Jumala synnyinmaata varjelkoon!“

Porin Työväenyhdistys, jonka talo lakkoviikon oli „kaupungintalona“, pani toimeen, tarkoituksella saada siitä korvausta, Teatteritalolla iltaman jouluk. 10 p:nä. Tulos iltamasta oli hyvä.

Suurlakkokomitea, joka kaikkiaan piti 23 istuntoa ja jonka pöytäkirjoihin kertyi 168 pykälää, päätti 24 p:nä marrask. hajaantua ja ehdottaa, että komitealle kertyneet varat siirretään „Sosialidemokratisen puolueen lakko- ja agitatsioonikomitealle“.

Sittemmin pidetty yleinen kansalaiskokous hyväksyi ehdotuksen.

Tässä ei ole tilaa kertoa lakkokomitean töistä. Sanottakoon vaan kerta kaikkiaan, että se oli lakon aikana kaupungin „pää“ ja hallitus, hallitus johon kaupungin ja ympäristön asukkaat jotakuinkin täydellisesti luottivat.

T. Y:n tiliasema

joulukuun 31 p:nä v. 1911.

Tasaus An seuraavat:

Kassatili	385: 84
Talon n:o 100 tili	43,738: 13
Lainakirjaston ja lukusalin tili	1,940: 97
Teatteritili	4,762: 32
Ravintolatili	1,001: 45
Kalustotili	2,838: 15
Lainojen tili	9,082: 70
Arvopaperien tili	730: —
Henkilötili	36: 42
<hr/>	
Yhteensä	64,515: 98

Seuraavat An tasaus:

Lainojen tili	23,000: —
Arvopaperien tili	2,625: —
Kuolleiden ammattiosastojen tili	691: 41
Henkilötili	73: 50
Pääoma	38,126: 07
<hr/>	
Yhteensä	64,515: 98

Seuraavat An voitto ja tappio:

Jäsenmaksujen tili	645: 53
Talon n:o 100 tili	46: 51
<hr/>	
Siirto Smk.	692: 04

	Siirto Smk.	692: 04
Ravintolatili		593: 54
Vaatehuonetili		116: 65
Arvopaperien tili		34: 20
Kuolleiden ammattiosastojen tili		369: 47
Pääomatappio		6,212: 71
	<u>Yhteensä</u>	8,018: 61

Voitto- ja tappiotili An seuraavat:

Lainakirjasto- ja lukusalitili	940: 39
Teatteritili	2,065: 48
Kalustotili	92: —
Kulunkitili	1,078: 26
Korkotili	1,251: 85
Talon n:o 2 tili	2,590: 63
	<hr/>
Yhteensä	8,018: 61

Yhdistyksen virkailijoita.

Seuraavasta voi nähdä, ketä ovat ne henkilöt, jotka ovat olleet Työväenyhdistyksen tärkeimmissä luottamustoimissa kysymyksessä olevan 25-vuoden aikana. Vasemmalla on aika, jolloin valinta on tapahtunut ja oikealla koska on eronnut, mikäli se pöytäkirjoista on ilmi käynyt.

Puheenjohtajat:

⁸ / ₆ 87	Selin, J. F., opettaja	⁷ / ₉ 87
⁷ / ₉ 87	Lehtonen, G. V., opettaja	²³ / ₄ 90
²³ / ₄ 90	Lähteenoja, F., maisteri	¹¹ / ₁₂ 90
¹¹ / ₁₂ 90	Kauppinen, M., opettaja	²⁸ / ₄ 91
²⁸ / ₄ 91	Öhrnberg, A., kirjakaupp.	²⁴ / ₅ 92
²⁴ / ₅ 92	Lehtonen, G. V., opettaja	²⁶ / ₄ 94
²⁶ / ₄ 94	Sariola, Heikki, toimittaja	²¹ / ₂ 95
²¹ / ₂ 95	Saha, I., kultaseppä	²⁵ / ₄ 97
²⁵ / ₄ 97	Revell, V., toimittaja	¹⁷ / ₁₁ 98
⁵ / ₁₂ 98	Eloranta, J., opettaja	²³ / ₄ 99
²³ / ₄ 99	Ahlmqvist, A., paloasiamies	²⁷ / ₄ 02
²⁷ / ₄ 02	Terho, A., talonomistaja	²³ / ₄ 03
²⁸ / ₄ 03	Salin, Eetu, keittiönomistaja	²³ / ₄ 05
²³ / ₄ 05	Rintala, Toivo, kaupanhoitaja	³¹ / ₁₂ 07
¹ / ₁ 08	Lehtonen, I., puuseppä	³¹ / ₁₂ 08
¹ / ₁ 09	Virta, Vilho, posteljoni	³¹ / ₁₂ 11
¹ / ₁ 12	Roine, Richard, konelatoja	²⁶ / ₃ 12*)

Varapuheenjohtajat:

8/6 87	Vennonen, E., kirjapainonjohtaja	3/5 89
3/5 89	Kauppinen M., opettaja	14/5 89
14/5 89	Öhrnberg, A., kirjakauppias	16/12 89
16/12 89	Kauppinen, M., opettaja	28/4 91
28/4 91	Lehtonen, G. V., „	24/5 92
24/5 92	Lindell, J., käsitöidenopettaja	15/9 94
1/10 94	Saha, I., kultaseppä	21/2 95
21/2 95	Kiviniemi, D., työmies	25/4 97
25/4 97	Aronen, A., kauppias	24/4 98
24/4 98	Manninen, G., makasiinimies	22/4 00
22/4 00	Kiviniemi, D., työmies	27/4 02
27/4 02	Lehtonen, I., puuseppä	23/4 03
23/4 03	Vuori, V., seppä	20/11 04
20/11 04	Rintala, Toivo, kaupanhoitaja	23/4 05
23/4 05	Jokinen, J., makasiinimies	23/4 06
23/4 06	Huhtala, J. K., suutari	23/4 07
23/4 07	Lehtonen, I., puuseppä	31/12 07
1/1 08	Helin, Kalle, „	31/12 09
1/1 10	Lindgren, V., levyseppä	31/12 10
1/1 11	Roine, Rich., konelatoja	31/12 11
1/1 12	Laine, Hilma, rouva	26/3 12 *)

Sihteerit:

8/6 87	Lehtonen, G. V., opettaja	7/9 87
7/9 87	Halminen, E., konttoristi	16/11 87
16/11 87	Vennonen, E., kirjapainonjohtaja	11/4 88
11/4 88	Laine, Juho, opettaja	23/4 90
23/4 90	Hellstén, Osk., konttoristi	12/11 90
12/11 90	Kauppinen, M., opettaja	28/4 91
28/4 91	Laine, Juho, „	26/4 94
26/4 94	Revell, V., toimittaja	7/6 95
7/6 95	Aronen, A., kauppias	3/5 96

3/5 96	Revell, V., toimittaja	25/4 97
25/4 97	Lindberg, J., konttoristi	27/4 02
27/4 02	Kiviniemi, D., työmies	23/4 03
23/4 03	Rintala, Toivo, kaupanhoitaja	23/4 04
23/4 04	Laine, Vilho, puuseppä	23/4 07
23/4 07	Huhtala, J. K., suutari	15/3 08
15/3 08	Vaara, Mikko, peltiseppä	15/11 08
1/1 09	Paloheimo, J., rautatieläinen	3/9 10
3/9 10	Salmi, Kalle, valaja	26/3 12*)

Rahastonhoitajat:

8/6 87	Åkersten, I. J., kultaseppä	23/4 90
23/4 90	Karlsson, I., ruuanpitäjä	16/10 90
16/10 90	Miettinen, Aug., rakennusmestari	1/4 91
1/4 91	Heinonen, I., parturi	28/4 91
28/4 91	Kumlander, F., vesitehtailija	24/5 92
24/5 92	Pihl, V. A., kauppias	24/4 93
24/4 93	Saha, I., kultaseppä	2/5 95
2/5 95	Lundén, V., kelloseppä	24/4 98
24/4 98	Aronen, A., kauppias	23/4 03
23/4 03	Numminen, P., työnjohtaja	23/4 05
23/4 05	Utriainen, Aug., kummityönt.	31/12 08
1/1 09	Laaksonen, Fr., kauppias	26/3 12*)

*) Ovat edelleen samoissa toimissa.

Tilastoa yhdistyksen jäsenluvusta vv. 1887—1912.

Toiminta- vuosi	Alussa	liittynyt	eronnut	vähennys	lisäys	lopussa	Muistutuksia
1887—89	30	—	—	—	—	¹⁾ 400	¹⁾ Painetun luettelon mukaan toimintakertomuksessa.
1889—95	400	—	—	147	—	²⁾ 253	
1895—96	253	78	83	5	—	248	
1896—97	248	50	89	39	—	209	²⁾ 10-vuotis-kertomuksessa sanotaan jäsenluvun vaihdelleen 150—300 välillä.
1897—98	209	61	27	—	34	243	
1898—00	243	—	—	—	127	370	
1900—01	370	22	140	128	—	252	³⁾ Huhtikuusta vuoden loppuun.
1901—03	252	—	—	181	—	71	
1903—04	71	227	148	—	79	150	
1904—05	150	137	—	—	137	287	
1905—06	287	—	—	—	1413	1,700	
1906—07	1,700	—	—	600	—	1,100	
³⁾ 1907	1,100	—	—	292	—	808	
1908	808	—	—	434	—	374	
1909	374	—	—	—	25	399	
1910	399	—	—	79	—	320	
1911	320	—	—	27	—	293	
1912	293	—	—	—	—	?	

Työpäivän pituus- ja palkkatilastoa.

V. 1888 kerättiin tehtailija V. v. Vrightin toimesta Työväenyhdistysten avulla tilastoja työpäivän pituudesta ja palkkojen suuruudesta eri ammatteluissa. Niinpä kutsui Porin Työväenyhdistyskin siinä tarkoituksessa kaupungin työläisiä koolle huoneustoonsa maaliskuun 12 p:nä mainittua vuotta, ja saatiin siinä tilaisuudessa kerättyä tietoja kahdestatoista eri ammatista. Työpäivän pituus ja päiväpalkat olivat silloin keskimäärin seuraavat:

Ammatti	Tuntia	Mk.	p.
Räätilit	15	2	25
Satulasepät	14	2	—
Läkkisevät	14	2	50
Puusevät	13½	2	—
Kultasevät	13	2	—
Suutarit	12½	1	75
Kellosevät	12	3	—
Maalarit	12	2	—
Muurarit	12	3	—
Konetehtalaiset	11½	2	25
Savenvalajat	11	2	25
Kirjanpainajat	11	2	—

Sisältö:

	Siv.
Lukijalle	4
Perustaminen, tarkoitus ja suunta	5
Haaraosastoja	17
Ammattiosastot ja -yhdistykset	21
Valistusharrastukset	28
Kirjasto ja lukutupa	32
Soitto- ja lauluharrastukset	34
Näyttämöharrastukset	38
Voimistelu- ja urheiluharrastukset	43
Huvittelu ja juhliminen	45
Edustus	48
Kulkueita ja mielenosotuksia	51
Suhde sanomalehdistöön	55
Huoneustot ja talot	59
Ravintolaliike	64
Järjestyksen ylläpito	66
Puhujaseura	68
Ompeluseura	70
Arpajaisia	71
Lahjotuksia	72
Avustuksia	76
Porin työväen sairas- ja hautausapurahasto	78
Sananen keskustelukysymyksistä	80
Silmäys suurlakkoviikon tapauksiin	83
Porin T.-Y:n tiliasema ^{31/12} 1911	100
Yhdistyksen virkailijoita	102
Tilastoa yhdistyksen jäsenluvusta vv. 1887—1912	105
Työpäivän pituus- ja palkkatilastoa	106

Oikaisuja.

Sivulla 10, ensimmäinen rivi alhaalta on „rautasorvari J. Vesterlund“; pitää olla „rautasorvari J. Söderlund“.

Sivulla 49, ensimmäinen rivi ylhäältä, on „läheneminen työntekijäin välillä“; pitää olla „läheneminen työntekijäin ja työnantajain välillä“.

Muut kiireessä jääneet painovirheet osaa lukija itse oikaista.
